

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Митне адміністрування та посередництво
Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Адміністрування митних платежів в умовах суспільних викликів
та інтеграції України до ЄС»»

здобувача Хоми Олени Андріївни
(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент кафедри
фінансів імені Віктора Федосова Бороденко Тетяна Миколаївна
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри фінансів імені Віктора Федосова:
д.е.н., професор Буряченко Андрій Євгенович
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

Київ 2024

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ.....	8
1.1. Теоретичні основи адміністрування митних платежів.....	8
1.2. Нормативно-правове регламентування адміністрування митних платежів в Україні та ЄС	22
1.3. Цифровізація митного адміністрування в Україні.....	31
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ	37
2.1. Вплив суспільних викликів на показники митних платежів в Україні у 2018-2024 рр.....	37
2.2. Роль адміністрування митних платежів в зовнішньоекономічній діяльності України.....	48
2.3 Дослідження показників зовнішньоекономічної діяльності України з країнами ЄС	55
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС ТА СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ.....	61
3.1. Проблеми адміністрування митних платежів в Україні в умовах суспільних викликів.....	61
3.2. Зарубіжний досвід адміністрування митних платежів.....	66
3.3. Перспективи розвитку і шляхи вдосконалення адміністрування митних платежів в умовах інтеграції України до ЄС.....	70
ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ.....	86

ВСТУП

Актуальність теми. Адміністрування митних платежів відіграє надзвичайно важливу роль у функціонуванні економіки України, забезпечуючи її фінансову стабільність, захист внутрішнього ринку та інтеграцію в міжнародну економічну систему. Перш за все, митні платежі є одним із головних джерел наповнення державного бюджету. Ці надходження мають критичне значення для фінансування державних програм, соціальних виплат, розвитку інфраструктури та забезпечення національної безпеки. Завдяки ефективному адмініструванню митних платежів держава може забезпечити стабільні доходи до бюджету, що є необхідним для виконання її функцій. Крім того, митні платежі слугують інструментом захисту національної економіки.

Важливим аспектом є також інтеграція України в світову економіку, яка значною мірою залежить від ефективного адміністрування митних платежів. Гармонізація митної політики з міжнародними стандартами та нормами сприяє розвитку торговельних відносин з іншими країнами, зокрема, в межах співпраці з Європейським Союзом. Не менш важливим є й регулювання зовнішньоекономічної діяльності через механізми адміністрування митних платежів. Держава отримує можливість контролювати рух товарів через митний кордон, що сприяє захисту стратегічних галузей економіки, забезпеченню дотримання міжнародних торговельних угод і підтриманню збалансованого торговельного сальдо.

Зрештою, адміністрування митних платежів є важливим елементом забезпечення митної безпеки держави. Ефективний контроль за дотриманням митного законодавства допомагає запобігати незаконному переміщенню товарів, боротися з контрабандою та іншими порушеннями митних правил. Це забезпечує стабільність та безпеку на митному кордоні, що є важливим фактором у підтриманні загальної безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість вирішення проблем, що виникають в адмініструванні митних платежів в умовах суспільних викликів, та потреба удосконалення цього процесу внаслідок інтеграції України в Європейський союз підтверджується у роботах зарубіжних та українських вчених та науковців. Батанова Л. О. [3], Возний М. [4], Запорожець О.Ф. [5], Герчаківський С. Д. [6], Баранов С.О. [7], Бороденко Т. М. [8], Гапонюк М.А. [35], Тимофєєва Н.О. [47], Мельник В.М. [48], Руденко В.В. [48], Євтушенко Н.М. [48] досліджували сутність адміністрування митних платежів, їх роль в умовах суспільних викликів, вони звертали увагу на оптимізацію митних процедур, боротьбу з корупцією та розвиток електронних сервісів. Їх роботи підкреслюють важливість впровадження міжнародних стандартів адміністрування митних платежів в умовах адаптації українського законодавства до норм ЄС.

Метою є визначення перспектив та шляхів удосконалення адміністрування митних платежів в Україні в умовах суспільних викликів та в процесі інтеграції України до ЄС.

Поставлена мета потребує виконання наступних завдань дослідження:

1. Визначити сутність, ознаки та принципи адміністрування митних платежів.
2. Проаналізувати нормативно-правову базу регламентування адміністрування митних платежів в Україні та ЄС.
3. Дослідити інформаційні технології в сфері забезпечення функціонування митних платежів.
4. З'ясувати вплив суспільних викликів на показники митних платежів в Україні.
5. Визначити роль адміністрування митних платежів в зовнішньоекономічній діяльності України.
6. Дослідити показники зовнішньоекономічної діяльності України з країнами ЄС.
7. Виокремити ключові проблеми адміністрування митних платежів в Україні в умовах суспільних викликів.

8. Оцінити зарубіжний досвід адміністрування митних платежів.

9. Визначити перспективи розвитку і шляхи вдосконалення адміністрування митних платежів в умовах інтеграції України до ЄС.

Об'єкт дослідження: митні платежі в умовах суспільних викликів та інтеграції України до ЄС.

Предмет дослідження: відносини, що виникають в процесі адміністрування митних платежів в Україні в контексті інтеграції до Європейського Союзу, а також в умовах сучасних суспільних викликів.

Методи дослідження. При написанні даного дослідження були використані наступні методи дослідження:

→ Аналіз - застосовувався для вивчення наукових праць, статей, законодавчих актів та інших джерел для розуміння теоретичних основ і практичного досвіду адміністрування митних платежів.

→ Статистичний аналіз - використовувався при зборі та аналізі статистичних даних про митні платежі, щоб оцінити ефективність існуючих механізмів та тенденції в їх зміні.

→ Синтез - застосовувався для об'єднання різних підходів, нормативно-правових аспектів та практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи адміністрування митних платежів. Завдяки синтезу було створено цілісне уявлення про можливі шляхи адаптації митної політики України до стандартів ЄС, з урахуванням сучасних суспільних викликів та економічних умов.

→ Порівняння - застосовувався для проведення порівняльної характеристики аналітичних даних дослідження по роках за певний період.

→ Узагальнення - застосовувався для підведення підсумків та розробки висновків про ефективність та проблеми існуючої системи адміністрування митних платежів. Це дозволило виділити основні тенденції та рекомендації щодо удосконалення даного процесу..

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість отриманих результатів полягає в тому, що дослідження доповнює наукові знання про адміністрування митних платежів,

зокрема в умовах інтеграції України до ЄС. Визначені в роботі закономірності, принципи та підходи до митного адміністрування можуть бути використані як основа для подальших наукових досліджень у цій сфері.

Методична значущість полягає в розробці та обґрунтуванні методів, що можуть бути застосовані для аналізу та оцінки ефективності системи адміністрування митних платежів. Запропоновані методичні підходи можуть використовуватися іншими дослідниками та практиками для проведення подібних досліджень або для удосконалення існуючих методик.

Практична значущість отриманих результатів полягає в їх можливому застосуванні в реальній практиці митного адміністрування. Рекомендації, розроблені в ході дослідження, можуть бути використані державними органами для вдосконалення системи адміністрування митних платежів, підвищення її ефективності та адаптації до європейських стандартів, що сприятиме успішній інтеграції України до ЄС.

Інформаційна база дослідження. Роботи українських та зарубіжних науковців та вчених, Митний кодекс України і також Податковий кодекс України, закони України, постанови Кабінету Міністрів України, звіти Державної митної служби України та статистичні дані офіційних сайтів.

Апробація матеріалів кваліфікаційної магістерської роботи. Матеріали кваліфікаційної магістерської роботи апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні питання економіки та фінансів: глобальні виклики та тренди», 07 листопада 2024 року. Опубліковані тези на тему «Перспективи розвитку адміністрування митних платежів в умовах інтеграції України до ЄС».

А також на Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Фінансово-кредитні системи: проблеми теорії і практики» доповідь на тему «Адміністрування митних платежів в умовах суспільних викликів та інтеграції України до ЄС». Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції у 2-х частинах тези на тему «Проблеми та перспективи

адміністрування митних платежів в умовах суспільних викликів та інтеграції України до ЄС»

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

1.1 Теоретичні основи адміністрування митних платежів

Теоретичні основи адміністрування митних платежів є фундаментом для розуміння та ефективного управління цим процесом у межах державної митної політики. Адміністрування митних платежів охоплює сукупність заходів і процедур, які забезпечують правильне та своєчасне нарахування, сплату, контроль і облік митних платежів, що сплачуються при переміщенні товарів через митний кордон держави. Це процес є важливим інструментом в сфері державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та забезпечення фінансової стабільності країни.

Етимологія слова «адміністрування» походить від дієслова «адмініструвати», що у свою чергу означає «організовувати, управляти, здійснювати певний вид діяльності». В Економічній енциклопедії [1] даний термін означає управлінську діяльність, що найчастіше здійснюється через накази.

В Енциклопедії державного управління поняття «адміністрування» пояснюється через призму функцій, адже сутність визначення полягає саме їх здійсненні. В даній енциклопедії Ковбасюк Ю.В. та Приходько О.Л. окреслює ряд таких практичних функцій адміністрування що зображено на рис. 1.1. Прогнозування полягає у визначенні перспектив і напрямків розвитку об'єкта; планування базується на визначенні шляхів досягнення цілей та розподілі ресурсів для їх реалізації; регулювання спрямовано на систематичний вплив на процес з метою усунення відхилень від заданого режиму функціонування; функція контролю має на меті спостереження за виконанням завдань; комунікація

полягає у налагодженні обміну інформацією; робота з кадрами сконцентрована на стратегічному управлінні людськими ресурсами; функція координації фокусується на встановленні логічних зв'язків між різними елементами системи з метою досягнення єдиної мети [2, с. 25].

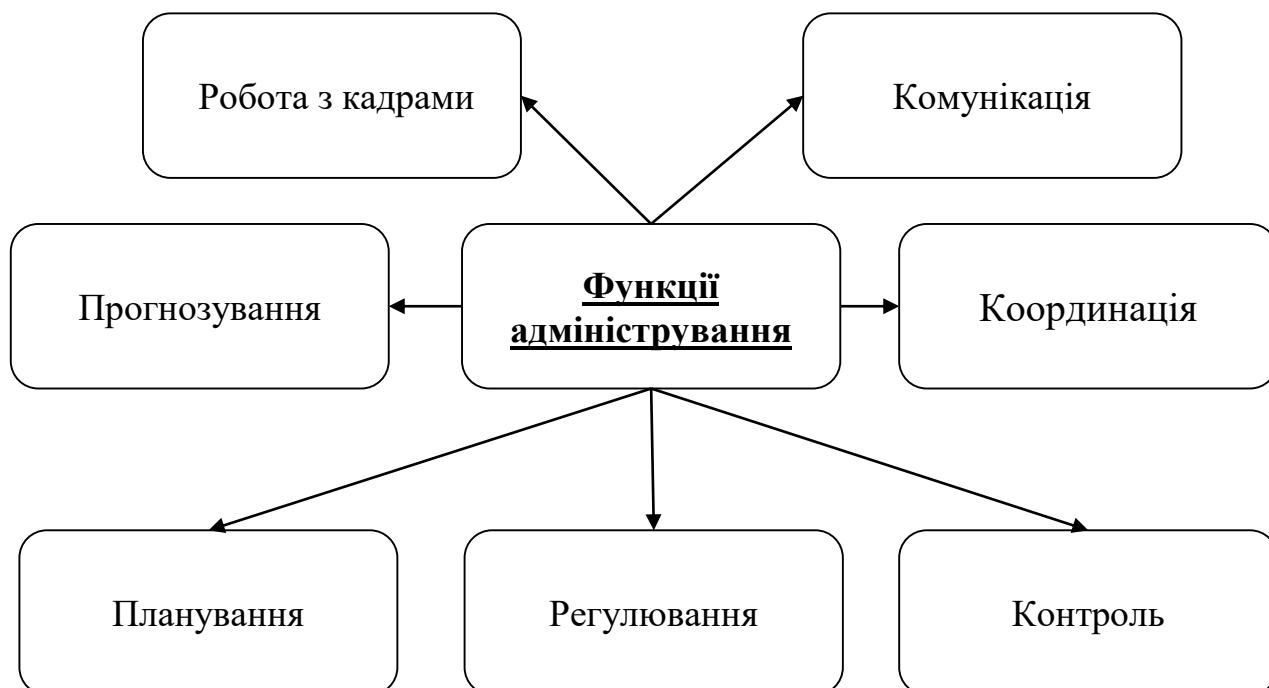

Рисунок 1.1 – Практичні функції адміністрування

Джерело: розроблено автором за даними [2]

У своїй роботі Л.О. Батанова розглядає поняття «адміністрування» через поняття методу управління та процесу управління та зазначає, що діють вони одночасно. Цей метод та процес реалізується та відбувається задля того, щоб реалізувати необхідну державну мету [3, с. 8].

Адміністрування як процес займає центральне місце в управлінні різними аспектами державної діяльності, зокрема в сфері оподаткування та митного контролю. Однією з важливих складових адміністрування є адміністрування митних платежів, що відіграє критично важливу роль у фінансовій системі держави. Адміністрування митних платежів – це комплекс заходів, спрямованих на ефективне збирання митних платежів до державного бюджету, запобігання митним правопорушенням та створення сприятливого середовища для зовнішньоекономічної діяльності.

Возний М. у своїй праці розглядає адміністрування митних платежів як багатогранний інститут, що інтегрує в собі положення податкового, митного та адміністративного законодавства. Адміністрування митних платежів відрізняється від адміністрування податків, зборів та платежів, передбачених Податковим кодексом, і має свої особливості, так як охоплює і країну походження товарів, і митну вартість товарів, і класифікацію товарів, і митні режими, і митні процедури та митний контроль [4].

Запорожець О.Ф. використовує термін «митно-податкове адміністрування», який він розглядає як складову частину податкового адміністрування та одночасно як підсистему митної справи. Ця підсистема включає сукупність норм, засобів, прийомів і методів, завдяки яким митні органи проводять управлінську діяльність у сфері митної політики, спрямовану на контроль дотримання митно-податкових норм, правильність нарахування, повноту та своєчасність сплати мита та інших податкових платежів, що передбачені під час переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України [5, с.74].

Проте не варто робити рівнозначним поняття «адміністрування митних платежів» та «митне адміністрування». Адміністрування митних платежів становить складову митного адміністрування. Митне адміністрування охоплює не лише контроль за правильністю нарахування та своєчасністю сплати митних платежів, а й організацію та управління всією митною системою. Це включає регулювання митних процедур, забезпечення безпеки державного кордону, дотримання міжнародних торговельних угод, боротьбу з контрабандою та інші аспекти, які виходять за межі виключно фінансових платежів. Таким чином, адміністрування митних платежів є важливим, але не єдиним компонентом усього процесу митного адміністрування.

Термін «митне адміністрування» охоплює чотири основні аспекти: систему знань, законодавчу діяльність, організаційно-контрольні функції та процедури митних платежів. Герчаківський С. Д. у своїй роботі розглядає дане поняття саме у таких взаємопов'язаних спектрах. Також автор зазначає, що митне

адміністрування виступає основною функцією управління, що охоплює такі елементи, як планування, організація, керівництво, облік і контроль. Воно також виступає як наукова дисципліна, яка розробляє принципи ефективного управління митною системою, враховуючи конкретні соціально-економічні умови та суспільно-політичні обставини. Крім того, митне адміністрування оцінює митну систему відповідно до певних теоретичних критеріїв, забезпечуючи її оптимальне функціонування [6, с. 9].

Вченими не визначено загального підходу до визначення поняття «адміністрування митних платежів». Баранов С.О. [7] у своїй праці комплексно розглядає поняття даного визначення (див. Додаток А. табл. А.1). Виходячи з даного визначення можна зазначити, що якщо формувати фокус на регулюванні та контролі, то адміністрування митних платежів – це комплекс заходів, спрямованих на регулювання митної діяльності, контроль за дотриманням митного законодавства та забезпечення своєчасного та повного надходження митних платежів до державного бюджету. Якщо зосереджувати фокус на процесах, то адміністрування митних платежів – це процес встановлення правил, здійснення контролю та стягнення митних платежів при переміщенні товарів через митний кордон. А якщо фокусуватись на цілях, то можна прийти до висновку, що адміністрування митних платежів – це діяльність, спрямована на забезпечення по дотриманню митного законодавства, захист економічних інтересів держави і також створення сприятливих умов для зовнішньої торгівлі.

В свою чергу Л. О. Батанова [3] висловлює думку, що адміністрування митних платежів являє собою управлінсько-розпорядчу діяльність, яка включає використання фінансових та адміністративних методів, а також інформаційних технологій у процесі сплати митних платежів для реалізації функцій та завдань контролюючих органів України в сфері питань митної справи. Вона зазначає, що адміністрування митних платежів охоплює такі аспекти, як облік платників, визначення розміру податкових зобов'язань, порядок сплати митних платежів, погашення податкового боргу, митний контроль і відповідальність за порушення правил сплати митних платежів.

Вивчаючи сучасний стан адміністрування митних платежів в Україні Бороденко Т. М. вважає, що адміністрування митних платежів є ключовим напрямом діяльності Державної митної служби, спрямованим на забезпечення точного та своєчасного надходження митних зборів до Державного бюджету України. Всі заходи, що здійснюються в рамках цього процесу, повинні не лише забезпечувати наповнення бюджету, але й запобігати митним порушенням та створювати сприятливі умови для розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Важливість адміністрування митних платежів визначається їх значним внеском у формування податкових надходжень та загальних доходів Державного бюджету України [8, с. 85].

Герчаківський С. Д. наводить одне з найповніших визначень поняття «адміністрування митних платежів», а саме окреслює його як комплекс правил, методів, норм, засобів та прийомів, з використанням яких органи митної служби проводять управління діяльністю у сфері митної політики. Ця діяльність спрямована на забезпечення контролю за дотриманням митного та податкового законодавства, перевірку правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати митних платежів, а також інших платежів, якщо їх стягнення передбачене законодавством і покладене на митні органи. Адміністрування митних платежів здійснюється відповідно до загальної митної політики держави. Правила і процедури цієї діяльності постійно оновлюються з урахуванням змін у зовнішньоекономічних відносинах. Головна мета такого адміністрування – сприяння розвитку торгівлі з іншими країнами, забезпечення позитивного торговельного балансу, підтримка вітчизняних виробників та захист внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції [6, с.10].

Адміністрування митних платежів – це складний процес, який охоплює як правові, так і неправові аспекти. Саме тому науковці виокремлюють два види форм адміністрування митних платежів, що зображені на рисунку 1.2.

Рисунок 1.2 – Форми адміністрування митних платежів

Джерело: розроблено автором за даними [3]

Правова форма адміністрування митних платежів базується на чинному законодавстві України та міжнародних договорах. Ця форма:

- Визначає порядок нарахування, сплати та повернення митних платежів, а саме які платежі мають бути сплачені, в якому розмірі, в які терміни і за якими ставками.
- Розглядає повноваження митних органів, відповідальність суб'єктів ЗЕД, процедури оскарження рішень.
- Регламентує порядок проведення різних митних процедур - імпорт, експорт, транзит та інші.
- Види і методи митного контролю, які застосовуються для перевірки відповідності товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон, вимогам митного законодавства.
- Визначає види відповідальності та санкції за порушення митних правил.

Ключові елементи правової форми включають: нормативно-правову базу, що включає чіткі та зрозумілі правила, які визначають порядок адміністрування; інституційну забезпеченість, а саме наявність спеціалізованих органів, які здійснюють контроль за дотриманням митного законодавства; судову захищеність, тобто можливість оскарження рішень митних органів у судовому порядку.

Неправова форма адміністрування митних платежів пов'язана з використанням позаправових методів впливу на суб'єктів ЗЕД. До неї можна віднести:

- організаційну діяльність - проведення конференцій, нарад, консультацій, прогнозування, розробка програм, ведення бухгалтерського, статистичного та податкового обліку, організація прес-конференцій;
- матеріально-технічну роботу - адміністративна робота, підготовка довідок та звітів, видача юридичних документів.

Адміністрування митних платежів має кілька ключових ознак, які визначають його структуру та функціонування, які ви можете бачити на рисунку 1.3.

Рисунок 1.3 – Ознаки адміністрування митних платежів

Джерело: розроблено автором за даними [3]

Як можна бачити на даному рисунку, головною ознакою є те, що адміністрування митних платежів має чітко виражений фіскальний аспект, що

передбачає його основну мету – забезпечення надходжень до державного бюджету. Цей процес включає в себе не лише визначення розмірів митних платежів, але й їх облік, контроль та стягнення, що забезпечує стабільні фінансові потоки для держави.

Діяльність у сфері адміністрування митних платежів також включає управлінський компонент, що охоплює організацію і координацію всіх процесів, пов'язаних із митними платежами. Це передбачає розробку стратегій, планів, а також забезпечення ефективного виконання процедур, що стосуються митних платежів.

Процес адміністрування митних платежів регулюється національним законодавством України, яке включає норми та правила, що визначають порядок та умови стягнення митних платежів. Основні документи в цій сфері – це Митний кодекс України, Податковий кодекс України та інші відповідні нормативно-правові акти. Детальніше нормативно-правове забезпечення буде розглянуто у наступному підрозділі.

Як вже зазначалось раніше, адміністрування митних платежів має дві основні форми: правову і неправову. Правова форма передбачає застосування і реалізацію нормативно-правових актів, таких як Митний кодекс України і Податковий кодекс України, а також інших законів і постанов, що регулюють митні платежі. Неправова форма включає внутрішні процедури і практики, що не завжди відображені в законодавстві, але мають важливе значення для практичного виконання митних функцій.

Напрямки здійснення поділяються на дві категорії: справляння та контроль. Справляння включає не лише звичайне стягнення митних платежів, але і примусове стягнення в разі необхідності. Контроль здійснюється контроль за правильністю нарахування митних платежів, повнотою їх сплати, а також зарахуванням і розподілом сум митних платежів. Цей аспект забезпечує дотримання законодавчих вимог і запобігає фінансовим порушенням.

Суб'єктами адміністрування митних платежів постають митні органи держави, з одного боку, і платники митних платежів, з іншого боку. Основними

суб'єктами є митні органи України, які відповідають за контроль та стягнення митних платежів при переміщенні товарів через митний кордон України. До органів, що сприяють можна віднести Казначейську службу, Рахункову палату та Національний банк України, які відіграють роль у підтримці та регулюванні процесу адміністрування митних платежів.

Система адміністрування митних платежів - це сукупність правовідносин між організацією, що контролює митні платежі, та підконтрольними їй суб'єктами з метою забезпечення повного та безперервного надходження митних платежів до бюджету, а також сприяння економічному розвитку та захисту економіки [9, с. 52].

Розібравшись з поняттям адміністрування слід зрозуміти, що ж являють собою митні платежі. Митна енциклопедія є однією з найбільш ґрунтовною базою термінів у сфері митної справи, тому першочергово для визначення понять звертаємось до неї. Бережнюк І. Г. визначає митні платежі як податки, які справляються в процесі переміщення товарів через митний кордон України, а контроль за цим процесом покладено на митні та податкові органи [10, с.107]. Батанова Л.О. розглядає митні платежі як грошові кошти, що стягуються з суб'єктів, що беруть участь у перевезення товарів через митний кордон України [3, с. 17]. Згідно з Митним кодексом України митні платежів складаються з мита, податку на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів та акцизного податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів [10].

Чинники, які впливають на митні платежі та їх розмір у доходах державного бюджету України, є важливою складовою зовнішньоекономічної діяльності, оскільки вони визначають загальні витрати на ввезення або вивезення товарів. Існує багато факторів, від яких залежить розмір митних платежів. Їх можна поділити на правові та економічні. Правові чинники зображені на рисунку 1.4. Розглянемо детальніше кожен з них.

Рисунок 1.4 – Правові чинники впливу на митні платежів

Джерело: розроблено автором

Митна вартість товарів, що перетинають митний кордон України, є та сума грошей, що забезпечує виконання митних цілей та ґрунтується на ціні, яка підлягає сплаті або вже фактично сплачена [12]. Митні платежі розраховуються на основі митної вартості товару. Вона включає ціну товару, зазначену в контракті, а також інші витрати, пов'язані з доставкою, страхуванням та обробкою до моменту перетину митного кордону. Змінення митної вартості автоматично змінює митні платежі. Вагомий вплив на митну вартість мають методи визначення митної вартості. Вона поділяються на дві групи: основні та другорядні. Згідно з Митним кодексом України [12] основним методом є метод визначення митної вартості за ціною договору. До другорядних методів належать:

- за ціною договору щодо ідентичних товарів;
- за ціною договору щодо подібних або ж аналогічних товарів;
- на основі віднімання вартості;
- на основі додавання вартості ;
- резервний.

Проте дані методи можуть застосовуватись лише в такий послідовності та за умови, що передній метод не може бути використаний для визначення митної вартості товарів.

Наступним чинником є митний тариф, що закріплюється законом України «Про Митний тариф України» від 1 січня 2023 року [15]. Він безпосередньо впливає на митні платежі, оскільки саме на основі тарифу розраховуються мита,

які сплачують імпортери або експортери при переміщенні товарів через кордон. Митний тариф встановлює ставки, за якими розраховуються мита для кожної категорії товарів. Зміни в митному тарифі впливають на загальні обсяги митних платежів. Підвищення тарифів може призвести до збільшення митних надходжень до бюджету, але також може скоротити імпорт певних товарів через підвищення їх ціни для кінцевого споживача. Зниження тарифів, навпаки, може стимулювати імпорт, зменшуючи вартість продукції для споживачів, проте воно також може зменшити доходи державного бюджету, отримані від мита. Тому можна вважати, що митний тариф є основним чинником, що визначає рівень митних платежів.

Митні ставки визначаються згідно з тарифною політикою держави і залежать від коду товару за Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності. Кожен товар має свій унікальний код за УКТЗЕД, що відповідає Гармонізованій системі опису та кодування товарів, HS-коди, що закріплено у статті 67 Митного кодексу України [15]. Цей код визначає, яку митну ставку буде застосовано до товару під час імпорту або експорту. Неправильне визначення товарної позиції може призвести до неправильного розрахунку мита. Код УКТЗЕД також впливає на розрахунок не тільки мита, але й акцизного податку та ПДВ. Наприклад, товари, що підпадають під акциз, як-от алкоголь або тютюнові вироби, мають специфічні коди УКТЗЕД, які вказують на додаткові податкові зобов'язання. Тому код УКТЗЕД має критичний вплив на загальні митні платежі та на митне оформлення в цілому.

Країна походження товару значно впливає на митні платежі через національні митні політики, міжнародні торговельні угоди та спеціальні преференційні режими. Наприклад, Україна має угоди з Європейським Союзом, ЄАВТ, Канадою та багатьма іншими країнами, які передбачають зниження мит на товари, що походять із цих країн. Відповідно, товари, що імпортуються з таких країн, можуть мати значно нижчі митні платежі або взагалі звільнятися від сплати мит. Деякі країни можуть підпадати під санкційні або обмежувальні заходи, що передбачає підвищені мита або взагалі заборону на імпорт певних товарів.

Митні режими безпосередньо впливають на обсяги митних платежів, а також визначають умови проходження товарів через кордон. В Україні, як і в інших країнах, митні режими встановлюються відповідно до законодавства та регулюють, як товари обкладаються митами, податками та зборами, або звільняються від них. Відповідно до Митного кодексу України існує 14 митних режимів (див. додаток А, рис. А.1). Кожен режим передбачає різні умови щодо митного контролю та оформлення, сплати або відстрочення митних платежів, і вибір правильного режиму може значно знизити фінансові витрати на імпорту або експорт товарів.

Отже, ми розглянули головні фактори впливу на митні платежі, що закріплені законодавчо. Тепер варто перейти до економічних чинників, що можуть змінювати розмір цих податків у доходах державного бюджету України. На рисунку 1.5 виділено основні фактори.

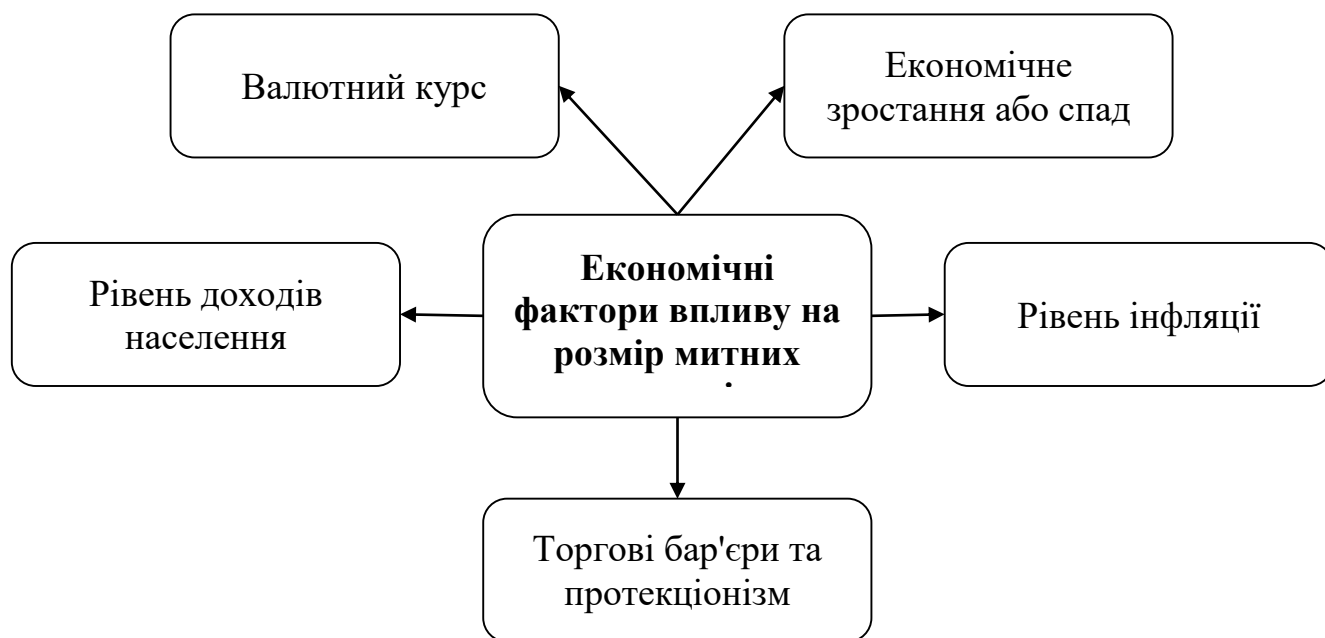

Рисунок 1.5 – Економічні фактори впливу на розмір митних платежів

Джерело: розроблено автором

Економічні чинники впливу на митні платежі охоплюють різні аспекти внутрішньої та зовнішньої економіки, які впливають на обсяг митних податків пов'язаних з імпортом та експортом товарів.

Зростання або спад економічної активності у країні може впливати на кількість імпортованих та експортованих товарів. Збільшення обсягів

міжнародної торгівлі може призводити до зростання митних платежів, оскільки більше товарів перетинає кордон і підлягає митному оформленню.

Коливання валютного курсу безпосередньо впливають на величину митних платежів, особливо для країн із плаваючим курсом валюти. Відповідно Митного кодексу України при визначенні митної вартості товарів і нарахуванні митних платежів іноземну валюту перераховують у гривню - національну валюту України згідно з курсом Національного банку України, який діє на день подання митної декларації [15]. Якщо національна валюта слабшає відносно валюти, в якій проводяться зовнішньоекономічні операції (долар США або євро), то митні платежі на імпорتنі товари збільшуються, оскільки вартість товару в національній валюті стає вищою, детальніше про динаміку іноземних валют буде розглянуто у наступному розділі..

Інфляція може призводити до зростання митних платежів через підвищення цін на імпорتنі товари. Крім того, інфляційні процеси можуть змусити уряд переглядати митні ставки або вживати заходів щодо коригування вартості товарів для розрахунку митних зборів.

Зростання доходів населення стимулює попит на імпорتنі товари, що, в свою чергу, збільшує обсяги імпорту та пов'язані з ним митні платежі. Водночас скорочення доходів може знизити попит на імпорт, що призведе до скорочення обсягів митних зборів.

Протекціоністські заходи та торгові бар'єри, такі як квоти, підвищення митних ставок або антидемпінгові мита, можуть впливати на імпорт і експорт. Такі заходи спрямовані на захист національного виробництва, проте збільшують митні витрати для імпортерів і можуть обмежувати зовнішньоторговельні операції.

Отже, зазначені вище чинники визначають вартість товарів, обсяг зовнішньої торгівлі та рівень митних платежів, що має значний вплив на державний бюджет та економічну стабільність країни.

Окремо від попередніх факторів та чинників варто виділити суспільні виклики, що постають перед сферою митного адміністрування, економікою та

безпекою держави. Суспільні виклики можуть мати значний вплив на адміністрування митних платежів, особливо в умовах глобалізації, економічних криз, пандемій, геополітичних конфліктів та соціальних змін.

COVID-19 став яскравим прикладом того, як пандемії можуть змінювати динаміку митного адміністрування. Введення обмежень на імпорт і експорт, зміни в логістиці, прискорене оформлення медичних вантажів — все це потребувало швидких рішень від митних органів для забезпечення безперебійного руху товарів. Глобальні кризи, такі як зміна клімату, можуть впливати на митні правила через введення нових тарифів на товари, які не відповідають екологічним стандартам, а також на вимоги до сертифікації товарів.

Війна, повномасштабне вторгнення російської федерації на територію суверенної України та торговельні війни між країнами можуть істотно впливати на структуру та обсяги митних платежів. Митні органи повинні адаптуватися до нових умов, часто вводячи нові мита або застосовуючи обмеження на імпорт і експорт.

Війна російської федерації проти України розпочалася ще у 2014 році з анексії Криму та підтримки сепаратистських рухів на сході України. Однак з 24 лютого 2022 року, росія здійснила повномасштабне вторгнення в Україну, яке призвело до активної військової фази та міжнародної реакції. Ця війна стала найбільшим військовим конфліктом у Європі з часів Другої світової війни та має глобальні наслідки в економічній, політичній та гуманітарній сферах.

Війна росії проти України значно вплинула на процес адміністрування митних платежів через зміни в економіці, логістиці, торгівлі, і безпеці. Ці зміни відображаються як на структурі митного адміністрування, так і на механізмах збору платежів та забезпечення державних доходів. Падіння економіки через бойові дії та зменшення обсягів торгівлі призвели скорочення доходів від митних платежів.

Розглянувши теоретичні основи адміністрування митних платежів, їх сутність та функції, варто перейти до нормативно-правового забезпечення даного

процесу. Це є основоположною складовою функціонування митної системи будь-якої країни.

1.2 Нормативно-правове регламентування адміністрування митних платежів в Україні та ЄС

Адміністрування митних платежів є важливим аспектом митної діяльності, що забезпечує не тільки надходження доходів до державного бюджету, але і регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Нормативно-правове регламентування цього процесу в Україні та Європейському Союзі має суттєві відмінності та особливості, що зумовлені різними історичними, економічними та правовими традиціями.

Адміністрування митних платежів представляє собою структурований набір законних правил і управлінських дій, які здійснюються спеціалізованими адміністративними органами для виконання вимог митного законодавства. До цього процесу входять: принципи, інструменти, такі як ставки мита та ряду інших митних платежів, порядок визначення митної вартості, пільги та преференції щодо сплати митних платежів, також включається система управління ризиками, відсотки і пені, та методи. Крім того, включаються інститути державного контролю, що відповідають за забезпечення належного надходження митних платежів до державного бюджету.

В умовах сучасного розвитку України існує дві категорії поділу нормативно-правового забезпечення процесу адміністрування митних платежів:

- перша категорія - це національне або ж державне законодавство. До цієї категорії можна віднести:
 - Конституцію України;
 - Митний кодекс України;
 - Податковий кодекс України;

- закони;
- постанови Кабінету Міністрів України;
- накази Міністерства фінансів України.
- друга категорія - це наднаціональне або глобальне законодавство. До цієї категорії можна віднести:
 - міжнародні угоди, конвенції, договори;
 - глобальні стандарти, встановлені міжнародними організаціями;
 - нормативно-правове забезпечення митних союзів;
 - рекомендації та рішення міжнародних органів.

Основу національної нормативно-правової системи складає Конституція України [9]. Вона має найвищу юридичну силу, і всі закони та нормативно-правові акти повинні відповідати цьому Основному Закону. Вона визначає правові основи для організації і функціонування митних органів, встановлюючи загальні принципи та норми, які повинні бути дотримані при адмініструванні митних платежів. Конституція визначає, що всі питання, що стосуються митних зборів та платежів, повинні відповідати основним положенням Основного Закону України, який встановлює загальні принципи та вимоги до законодавства в цій сфері. Якщо розглядати митні платежі як податки, то стаття 67 КМУ закріплює, що кожна особа зобов'язана здійснювати сплату податків та зборів відповідно до порядку і розмірів, визначених законодавством.

Зокрема, Конституція регулює правовий статус митних органів, їх повноваження у зборі та контролі митних платежів, а також забезпечує відповідність національного законодавства міжнародним стандартам і угодам. Вона також забезпечує правову основу для розробки законів та інших нормативно-правових актів, що конкретизують правила і процедури адміністрування митних платежів в Україні.

В Україні базою нормативно-правового регулювання адміністрування митних платежів є Митний кодекс України [10]. Цей документ визначає загальні принципи митного регулювання, зокрема, порядок стягнення митних платежів, правила обчислення митної вартості товарів, а також особливості нарахування

мита і податків. Митний кодекс встановлює права та обов'язки митних органів і платників податків, а також передбачає механізми оскарження рішень митниці.

Стаття 4 пункт 27 Митного кодексу України визначає основний перелік митних платежів, що яких відноситься мито, податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів та акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів [10].

У Митному кодексу України всі основні положення щодо адміністрування митних платежів та митних платежів в цілому закріплені у розділі IX, що має одноіменну назву «Митні платежі». Цей розділ має три глави про основні положення, мито та справляння митних платежів.

Крім Митного кодексу, в Україні важливу роль у регулюванні митних платежів відіграє Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [12], який окреслює принципи митного регулювання і оподаткування у контексті зовнішньоекономічних відносин. Цей закон визначає основи митного контролю і правила, за якими здійснюється стягнення податків і зборів при переміщенні товарів через митний кордон України. Він також встановлює пільги і преференції для певних категорій товарів і суб'єктів господарювання.

Як і будь-який інший процес, адміністрування митних платежів ґрунтується на певних принципах, які визначають його реалізацію. Основні принципи формуються на основі положень Митного кодексу України [10], що регулюють митну справу, а також принципів митного регулювання та оподаткування, викладених у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [12] як було зазначено вище. Ключові принципи можна побачити на рисунку 1.6.

Рисунок 1.6 – Принципи адміністрування митних платежів

Джерело: розроблено автором на основі [10,12]

Податковий кодекс України [13] є одним ключових нормативно-правових актів у регулюванні адміністрування митних платежів. Він забезпечує правову базу для нарахування податків, зокрема податку на додану вартість, акцизного податку та інших платежів, що виникають у процесі митного оформлення товарів. Кодекс передбачає чіткі процедури контролю та відповідальність за несвоєчасну або неповну сплату митних платежів. Також ним встановлено механізми перевірки правильності заповнення митної документації, що гарантує правильне адміністрування платежів.

Податковий кодекс України відіграє стратегічну роль у формуванні доходів державного бюджету через митні платежі та сприяє економічній стабільності країни. Він дозволяє ефективно адмініструвати податкові надходження, водночас спрощуючи процедури для бізнесу та зменшуючи адміністративні бар'єри. Завдяки йому створюються умови для прозорості митного процесу та гармонізації з міжнародними стандартами.

Законодавчий та правовий процес адміністрування митних платежів яскраво проглядається в історичній політиці економіки та міжнародних організаціях. Україна у 2008 році стала членом Світової організації торгівлі, що є

важливою подією, яка вплинула на процеси адміністрування митних платежів та інтеграцію України в світову економічну спільноту. Законом України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі» [16] офіційно закріпив членство в СОТ і зобов'язав країну дотримуватися міжнародних правил торгівлі, зокрема щодо митного регулювання.

Вступ до СОТ змусив Україну адаптувати свою митну політику до міжнародних стандартів. Це включає гармонізацію митних тарифів і ставок відповідно до угод СОТ, що зробило їх більш передбачуваними та прозорими для учасників ЗЕД. Членство в СОТ зобов'язує Україну дотримуватися принципу прозорості у адмініструванні митних платежів, що сприяє зменшенню корупції та підвищенню рівня довіри бізнесу до митних органів. СОТ сприяє лібералізації торгівлі, що включає спрощення митних процедур. Це передбачає не лише зниження тарифів, але й покращення механізмів митного оформлення, що знижує вартість і час на перетин кордону для товарів.

Членство України в СОТ створило сприятливі умови для укладення нових угод та міжнародних договорів. Однією з таких стала Угода про вільну торгівлю з Європейською асоціацією вільної торгівлі (ЄАВТ) у 2011 році [17]. Відповідно до цієї угоди, було скасовано мита на товари, що походять з країн ЄАВТ, що стимулювало активізацію торгових відносин. Це також послужило початком переговорів з Європейським Союзом щодо створення зони вільної торгівлі. В результаті у 2014 році була підписана Угода про асоціацію з Європейським Союзом [18], яка набула чинності у 2017 році, ставши важливим етапом на шляху до євроінтеграції України, хоча цей процес залишається тривалим і складним. 25 червня 2024 року розпочались переговори про вступ України до Європейського союзу після виконання всіх вимог. Тому з часом ми повинні імплементувати європейське законодавство митної справи, що є причиною детального дослідження цього питання в даній роботі.

Міжнародні угоди, конвенції, договори та глобальні стандарти, що встановлені міжнародними організаціями, відіграють ключову роль в адмініструванні митних платежів в Україні, оскільки вони визначають правила

торгівлі, митного контролю та зборів, а також створюють правові рамки для співпраці між країнами.

Гармонізована система опису та кодування товарів є міжнародним стандартом [29], за яким країни класифікують товари для митного оформлення. Використання цього стандарту в Україні лежить в основі закону України «Про Митний тариф України» від 1 січня 2023 року [15] через національну версію класифікатора — Українську класифікацію товарів зовнішньоекономічної діяльності. Це спрощує митне адміністрування, оскільки коди ГС дозволяють чітко визначати товарну категорію та встановлювати відповідні митні ставки.

Завдяки однаковому підходу до класифікації товарів, знижуються ризики помилок у митних деклараціях та покращується взаємодія між країнами. Використання Гармонізованої системи сприяє спрощенню митних процедур і допомагає країнам швидше обробляти митні платежі, що підвищує ефективність торговельних операцій.

Міжнародне співробітництво в рамках Всесвітньої митної організації є важливим для ефективного функціонування митних органів та розвитку міжнародної торгівлі [31]. Це міжурядова організація, створена в 1952 році, яка об'єднує понад 180 країн-членів. Основна мета ВМО – сприяти ефективній і гармонізованій роботі митних служб у світі та сприяти розвитку міжнародної торгівлі через спрощення митних процедур.

Україна приєдналася до Конвенції 1950 року про створення Ради Митного Співробітництва згідно з Постановою Верховної Ради України від 19 червня 1992 року № 2479-XXII і з 10 листопада 1992 року є повноправним членом Всесвітньої митної організації відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 1 червня 1992 року № 229 .

15 вересня 2011 Україна приєдналася до Кіотської конвенції [30] або ж її офіційна назва «Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур». Вона є міжнародним договором, прийнятим під егідою Всесвітньої митної організації, що встановлює сучасні стандарти для митних процедур та сприяє їх гармонізації на глобальному рівні. Ця конвенція вперше була прийнята

у 1973 році, але з метою врахування сучасних викликів у міжнародній торгівлі, в 1999 році було ухвалено переглянута версія, яка набрала чинності у 2006 році. Переглянута версія є найбільш поширеною і актуальною на сьогоднішній день.

Головною метою Кіотської конвенції є спрощення та гармонізація митних процедур у всіх країнах-учасниках, що сприяє розвитку міжнародної торгівлі шляхом зменшення адміністративних бар'єрів. Вона регулює основні підходи до митного адміністрування і впроваджує сучасні принципи управління та обробки вантажів, такі як:

- Прозорість та передбачуваність митних процедур.
- Забезпечення ефективного контролю з мінімізацією торговельних бар'єрів.
- Використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації та безпаперових процесів.
- Спрощення митних процедур для всіх учасників торгівлі.
- Стандартизація документів і процедур для митного оформлення.

Одним з прикладів впровадження принципів Кіотської конвенції є процедура спрощеного транзиту товарів через кілька країн без необхідності повторного митного оформлення на кожному кордоні. Це дозволяє вантажам рухатися швидше і з меншими витратами.

В Європейському Союзі нормативно-правове регламентування адміністрування митних платежів базується на законодавчих актах ЄС, які регулюють митну діяльність на рівні Союзу. Основним документом є Митний кодекс Союзу (Regulation (EU) №952/2013), який встановлює єдині правила для всіх держав-членів щодо митного адміністрування, в тому числі стягнення митних платежів. Митний кодекс Союзу охоплює всі аспекти митного управління, включаючи митну вартість товарів, класифікацію, нарахування митних зборів і податків [19].

Митний кодекс Європейського Союзу є центральним елементом поточних зусиль щодо модернізації митних процедур у ЄС. Він надає всебічну основу для регулювання митних правил і процедур на території Союзу, адаптовану до

сучасних вимог торгівлі та новітніх засобів комунікації. Кодекс спрямований на запровадження повністю безпаперових і автоматизованих митних процесів. Однак управління митною діяльністю в країнах-членах ЄС залишається в компетенції національних митних адміністрацій [20, с. 178].

Окрім Митного кодексу Союзу, ЄС має ряд директив і регламентів, які деталізують правила адміністрування митних платежів. Наприклад, Регламент (EU) № 1186/2009 [21] встановлює пільгові режими для певних категорій товарів, а Регламент (EU) № 282/2011 [22] визначає правила для застосування ПДВ на імпортовані товари. Ці документи забезпечують узгодженість у застосуванні митних правил серед країн-членів і сприяють гармонізації митних процедур в межах ЄС.

TARIC (Tarif Integre de la Communaute) — це інтегрована тарифна система Європейського Союзу, яка забезпечує єдиний підхід до класифікації та нарахування митних платежів на товари, що ввозяться або вивозяться на митній території ЄС [23]. TARIC охоплює всі мита на товари, що імпортуються в Європейський Союз, та містить деталі щодо ставок митних платежів. Це дає можливість митним органам ЄС узгоджено застосовувати митні збори та інші регуляторні заходи до товарів, незалежно від країни-члена ЄС, через яку вони ввозяться. Система також включає інформацію про додаткові заходи регулювання торгівлі, такі як антидемпінгові мита, санітарні та фітосанітарні вимоги, квоти, спеціальні процедури з повернення мита.

TARIC забезпечує стандартизовану тарифну інформацію та правила для всіх країн ЄС, що полегшує бізнесу та митним органам доступ до актуальної інформації про необхідні митні платежі, правила походження товарів, спеціальні митні режими та інші заходи. Інформація в TARIC постійно оновлюється, враховуючи зміни в митних тарифах та нормативних вимогах. Відповідні дані доступні в електронній формі, що спрощує доступ до них для всіх учасників ЗЕД.

Обидві системи, українська та європейська, мають на меті забезпечити ефективне управління митними платежами, але відрізняються в деталях правового регулювання і процедур. Українська система регулювання формує основи

національного митного адміністрування, в той час як європейська система забезпечує узгодженість і стандартизацію митних процедур на рівні всього Союзу.

Україна та ЄС мають різні підходи до адміністрування митних платежів, зокрема через різні рівні інтеграції в міжнародну економіку та законодавчі системи. Проте, обидві системи мають спільні елементи, зокрема використання міжнародних стандартів класифікації товарів (УКТЗЕД в Україні та TARIC в ЄС), а також прагнення до спрощення та автоматизації митних процедур.

Таким чином, хоча основні принципи адміністрування митних платежів є спільними для обох систем, їх нормативно-правове регламентування має свої особливості, які зумовлені специфікою національного і європейського контекстів. Успішне адміністрування митних платежів вимагає глибокого розуміння цих правових аспектів і постійного вдосконалення практик відповідно до змінюваних вимог і умов.

Нормативно-правове забезпечення адміністрування митних платежів в Україні зазнало значних змін внаслідок війни, розв'язаної російською федерацією. Це вплинуло на митні процеси через необхідність адаптації законодавства та адміністративних процедур до нових умов. В умовах війни Україна запровадила спрощені процедури для ввезення гуманітарної допомоги [24]. Це стосується скасування митних зборів і податків на товари, призначені для підтримки цивільного населення та Збройних сил. Такі товари звільняються від ПДВ та мита, що регулюється на основі постанов Кабінету Міністрів України та відповідних змін до Податкового кодексу. Законодавчі ініціативи значно прискорюють митне оформлення гуманітарної допомоги, мінімізуючи бюрократичні бар'єри. Для цього було створено Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану» [25]. Постанова передбачає звільнення від митних платежів для гуманітарних товарів, прискорення їх митного оформлення та покращення координації між державними органами для обліку таких вантажів. Це дозволяє швидше доставляти товари першої необхідності громадянам та забезпечувати підтримку військових.

Загострення військових дій призвело до посилення митного контролю на кордонах з країнами-агресорами — росією та білоруссю. Український уряд впровадив повну заборону на імпорту з цих країн, що регламентується змінами до законодавства та постановами Кабінету Міністрів [26]. Митний кодекс було адаптовано для регулювання санкційних товарів та управління економічними ризиками, пов'язаними з країнами, які підтримують агресію.

В Україні процес спрощення митних процедур знаходиться на стадії розвитку, тоді як ЄС має більш уніфіковану та інтегровану систему адміністрування митних платежів, що охоплює всі країни-члени та ґрунтується на електронних системах. Тому варто перейти до розгляду питання електронних системи в Україні детальніше.

1.3 Цифровізація митного адміністрування в Україні

Сьогодні цифровізація економіки та суспільства є пріоритетним напрямом трансформаційної політики України. Поява цифрової економіки сприяла стрімкому розвитку цифрових трансформацій, у тому числі митниці, що має велике значення як для внутрішніх потреб держави, так і для її інтеграції в єдиний цифровий ринок. Використання цифрових та інформаційних технологій у трансформації митниці підвищує ефективність існуючих митних процесів та сприяє створенню нових. Оскільки Україна прагне до повноправного членства в Європейському союзі, її митна політика має бути спрямована на вдосконалення системи електронного документообігу на митниці [27, с. 103].

7 вересня 2008 року Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням № 1236 схвалив Концепцію створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця» [37], яка передбачає її реалізацію в три етапи до кінця 2025 року. Важливим моментом цього процесу стало затвердження Концепції інтеграції ключових компонентів технічних і спеціальних засобів митного

контролю з автоматизованою системою митного оформлення. Цей документ визначив основну мету, ключові завдання та пріоритети інтеграції систем, а також окреслив основні положення щодо інформаційного, технічного та кадрового забезпечення Єдиної автоматизованої інформаційної системи [36].

Функціонально система Е-митниця складається з окремих підсистем, які функціонують та взаємодіють на різних рівнях, що зображено на рис. 1.7

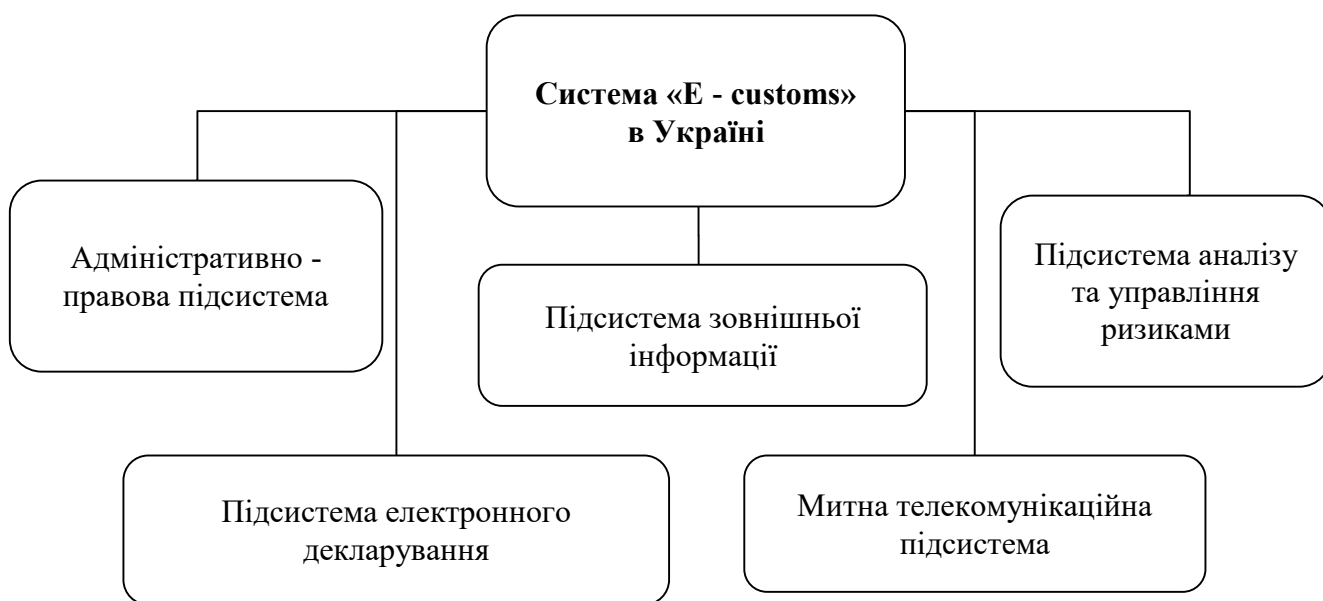

Рисунок 1.7 – Складові системи Електронної митниці в Україні [27]

Разом ці підсистеми сприяють забезпеченню прозорості, ефективності, та надійності митних процедур, зменшують ризики контрабанди та порушень митного законодавства, а також скорочують час обробки документів.

Електронне декларування стало одним із головних елементів цифровізації митної системи в Україні. Всі митні декларації можуть подаватися через систему «Єдине вікно для міжнародної торгівлі» [28], що значно скорочує час на оформлення товарів, мінімізує людський фактор та корупційні ризики. Це дозволяє бізнесу швидше здійснювати зовнішньоекономічні операції та полегшує процес взаємодії з митними органами.

Метод електронного декларування за допомогою системи «Єдине вікно» дозволяє не лише мінімізувати час проходження митних процедур, а й боротися з корупцією, розвивати міжнародне співробітництво та взаємодіяти з інформаційними системами державних організацій країни. Митні та інші органи

можуть обмінюватися інформацією, забезпечуючи повністю скоординований і прозорий підхід на європейському рівні [27, с. 104].

В Україні запроваджено інформаційні системи, які дозволяють обмінюватися даними між митними службами України та інших країн. Це спрощує процедури верифікації товарів, походження вантажів та нарахування митних платежів.

Єдина автоматизована інформаційна система Державної митної служби України є комплексною інформаційною системою, що забезпечує автоматизацію та інтеграцію всіх процесів, пов'язаних із митним адмініструванням в Україні [31]. Її мета — підвищення ефективності роботи митних органів через цифровізацію митних процедур, мінімізацію бюрократичних бар'єрів, а також зменшення корупційних ризиків. Дана система активно використовується в митних органах. ЄАІС надає можливість проводити аналітичну роботу з митними даними, що допомагає в прийнятті стратегічних рішень, аналізі тенденцій та боротьбі з порушеннями. Вся інформація зберігається в єдиній базі даних, до якої мають доступ митні органи та зацікавлені сторони.

Ще однією з таких систем є автоматизована система управління ризиками (АСУР), яка дозволяє виявляти потенційні загрози та неточності в митних деклараціях. АСУР є ключовим елементом єдиної автоматизованої інформаційної системи Державної митної служби України. Завдяки автоматизації процесів, значно зменшується час обробки товарів з низьким рівнем ризику, що позитивно впливає на швидкість міжнародної торгівлі.

«Інспектор 2006» — це автоматизована система Державної митної служби України, створена для обробки та перевірки митних декларацій. Вона допомагає митникам здійснювати контроль за дотриманням митних правил та регламентів під час оформлення імпортно-експортних операцій.

До основних функції «Інспектор 2006» входять: обробка інформації, що надходить від учасників зовнішньоекономічної діяльності; перевірка правильності заповнення митних декларацій; перевірка відповідності товарів митній класифікації згідно з кодами УКТЗЕД; оцінка ризиків за допомогою вбудованих

модулів управління ризиками. Ця система покликана спростити процеси митного оформлення, мінімізувати затримки та знизити ризик помилок при перевірці документації.

QD Professional — це програмне забезпечення, розроблене для автоматизації процесів митного оформлення та управління митною документацією [32]. Ця програма призначена для оптимізації процедур адміністрування митних платежів, підвищення ефективності роботи митних органів та зменшення ризиків, пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю. Програма надає можливість зберігати та управляти всіма документами, що супроводжують митні операції, включаючи рахунки, контракти, сертифікати походження та інші важливі папери. QD Professional може інтегруватися з різними системами управління, що використовуються компаніями для управління логістикою та зовнішньоекономічною діяльністю, забезпечуючи таким чином безперебійну роботу.

Схожою до вищезазначеного програмного забезпечення є програма MD Office, що розроблена Державною митною службою України, яка слугує для автоматизації процесів, пов'язаних з митним оформленням. MD Office дозволяє користувачам подавати митні декларації в електронному вигляді, що значно спрощує процедури митного оформлення. MD Office дозволяє користувачам подавати митні декларації в електронному вигляді, що значно спрощує процедури митного оформлення. Користувачі можуть відстежувати статус своїх декларацій у режимі реального часу, що підвищує прозорість процесу та дозволяє оперативно реагувати на можливі затримки або проблеми [38].

Важливим є те, що програма взаємодіє з іншими державними системами, що забезпечує більш ефективний обмін інформацією між різними органами влади. MD Office надає можливості для генерації звітів та аналітичних даних, що допомагає митним органам та підприємствам краще розуміти динаміку митних процедур. Система забезпечує високий рівень безпеки даних, що є критично важливим у контексті захисту комерційної та конфіденційної інформації.

Однією з найсучасніших технологій в сфері цифровізації митного адміністрування є NCTS – технологія. Основою цієї технології є Конвенція про процедуру спільного транзиту [33]. Вона була укладена для спрощення процедур митного контролю при транзиті товарів між країнами-учасницями у рамках Програми підтримки управління державними фінансами ЄС в Україні. Основною метою Конвенції є полегшення міжнародної торгівлі шляхом стандартизації і спрощення митних процедур для вантажів, які переміщуються між країнами, що беруть участь у цій угоді.

NCTS (New Computerized Transit System) - це комп'ютеризована система, яка підтримує процедуру спільного транзиту, надаючи електронний формат для обробки транзитних декларацій. Це значно спрощує та прискорює процес митного контролю. Вже 1 жовтня 2022 року Україна ввела застосування митного безвізу на міжнародному рівні, ставши членом Конвенції про процедуру спільного транзиту та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами [33].

Україна однією з перших серед 20 країн-учасниць Конвенцій успішно перейшла до 5-ої Фази NCTS. Цей приклад має велике значення, оскільки NCTS наразі є єдиною європейською митною ІТ-системою, впровадженою в Україні. Завдяки цьому кроку, Україна продемонструвала свою здатність інтегрувати та розвивати європейські митні технології одночасно з країнами ЄС, підтверджуючи свою готовність до подальшого митного співробітництва на міжнародному рівні [36].

Основною перевагою електронної митниці є її здатність ефективно боротися з корупцією та підвищувати прозорість митних операцій. Завдяки мінімізації фізичного контакту між трейдерами та митниками та автоматизації процедур, зменшується ризик хабарів, шахрайства та ряду незаконних дій. Окрім того, електронні митні системи можуть забезпечити аудит і контроль, дозволяючи легко відстежувати операції, що сприяє швидкому виявленню та розслідуванню порушень [35].

Впровадження електронної митниці та цифровізації митної справи в Україні супроводжується рядом проблем, які можуть вплинути на ефективність та

результативність цієї системи. Перш ніж система може бути впроваджена, необхідно вирішити проблеми з технологічною інфраструктурою. Це включає оновлення серверів, програмного забезпечення та забезпечення стабільного доступу до Інтернету. Часті збої в системі можуть ускладнити процес митного оформлення, затримуючи доставку товарів.

Успішне впровадження електронної митниці вимагає наявності кваліфікованих фахівців, які можуть працювати з новими технологіями. Наявність навчальних програм і тренінгів для митників є критично важливою для ефективного переходу до електронного адміністрування. Незважаючи на потенціал електронної митниці у боротьбі з корупцією, існує ризик, що деякі учасники можуть чинити опір змінам, оскільки вони втрачають можливості для хабарництва. Це може призвести до саботажу впровадження системи.

Попри вже наявну участь у Конвенціях та інформаційному забезпеченні необхідно оновити законодавчу базу для забезпечення правової підтримки електронного митного оформлення. Без належних законодавчих змін система може зіткнутися з юридичними бар'єрами, які ускладнять її функціонування.

Важливо, щоб електронна митниця була інтегрована з іншими державними системами, такими як податкові та правоохоронні органи. Відсутність належної інтеграції може призвести до проблем з обміном інформацією та затримками у процесах.

Протягом усього періоду незалежності митні органи України проводять цілеспрямовану роботу щодо широкого впровадження інформаційно - телекомунікаційних технологій для митного оформлення та контролю. Впровадження сучасних цифрових технологій для обслуговування громадян та бізнесу в практику діяльності Держмитслужби України суттєво змінить ставлення суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до оцінки митної системи України та сприятиме покращенню іміджу державних митних інституцій на міжнародному ринку.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

2.1 Вплив суспільних викликів на показники митних платежів в Україні у 2018-2024 рр

Суспільні виклики останніх років, такі як пандемія Covid-19, економічна криза, війна, суттєво вплинули на економіку України. Період 2018-2024 рр. був особливо насиченим на різноманітні події, які безпосередньо чи опосередковано вплинули на зовнішню торгівлю та, відповідно, на надходження до державного бюджету від митних платежів. Глобальні логістичні перебої, що ускладнили міжнародну торгівлю, зростання цін на сировину та енергоносії, зменшення обсягів виробництва та експорту внаслідок втрати частини територій та законодавчі зміни вагомо вплинули на адміністрування митних платежів. Економічні спади можуть призвести до зменшення купівельної спроможності населення та скорочення бізнес-інвестицій, що в свою чергу негативно вплине на обсяги імпорту та, відповідно, на митні надходження.

Одним із фундаментальних завдань держави є забезпечення гідного рівня життя для своїх громадян. Для досягнення цієї мети необхідні стабільні фінансові ресурси, які гарантують покриття витрат на соціальні програми та інші потреби суспільства. Ефективність бюджетної політики визначає масштаби можливостей держави задовольняти потреби громадян, оскільки саме завдяки раціональному управлінню фінансами та збалансованому бюджету вдається мобілізувати необхідні кошти [41].

Показники митних платежів є критично важливими для економіки країни, оскільки вони не тільки формують доходи державного бюджету, але й відображають стан зовнішньої торгівлі, економічну активність та інвестиційний клімат. У контексті України, особливо в останні роки, ці показники стали

важливими індикаторами для оцінки ефективності митної політики, адаптації до змінних умов ринку та соціальних викликів.

Як зазначалось раніше, згідно з Митним кодексом України основними митними платежами є: мито, податок на додану вартість з ввезених товарів на територію України та акцизний податок із ввезених товарів. Оскільки митні платежі є одним із основних джерел податкових надходжень у доходах державного бюджету, доцільно детально проаналізувати їхню динаміку, структуру та вплив на економіку України. На рисунку 2.1 ми можемо розглянути загальну тенденцію надходжень митних платежів до Державного бюджету України у період з 2018 по 2023 роки.

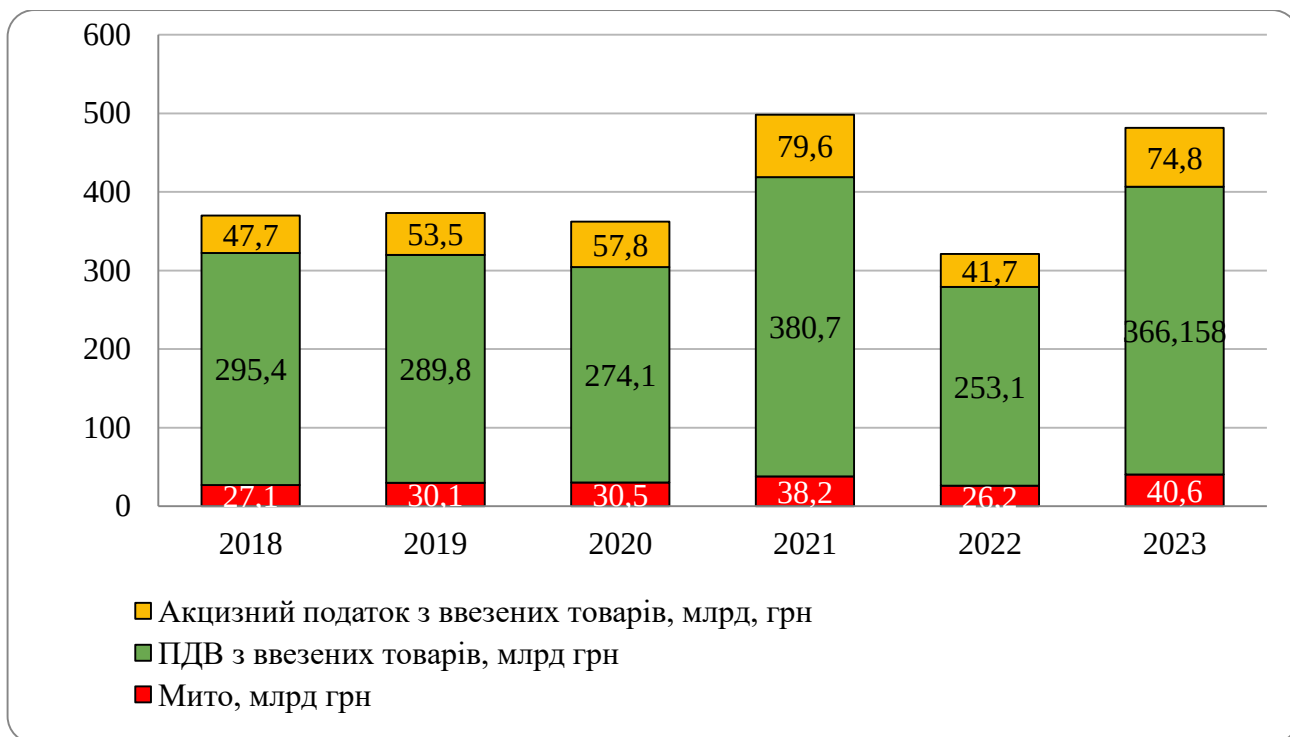

Рисунок 2.1 – Динаміка надходжень митних платежів до Державного бюджету України 2018 - 2023, млрд грн

Джерело: розроблено автором на основі [39, 40]

Акцизний податок з ввезених товарів має значну частку у загальному обсязі митних платежів і демонструє стійке зростання протягом усього періоду, окрім 2022 року. Це може свідчити про збільшення імпорту підакцизних товарів, для прикладу алкоголь, тютюн, паливо. ПДВ з ввезених товарів демонструє незначну тенденцію спаду у 2018-2020 роках та у 2022 році, проте у 2021 та 2023 роках видно стрімке зростання, що пов'язано зі збільшенням загального обсягу

імпорту. Мито хоча й має меншу частку в загальному обсязі платежів, проте також демонструє позитивну динаміку. Це свідчить про ефективність митної політики щодо стягнення мита.

У 2020 році внаслідок пандемії COVID-19 було звільнено від оподаткування ввезення лікарських засобів, медичного обладнання необхідні для стримування поширення вірусу Законом № 530 [44]. Деяким суб'єктам господарювання надавалися відтермінування на сплату митних платежів, що зменшувало митні надходження до бюджету, але водночас допомагало зменшити фінансове навантаження на бізнес під час кризи. У 2021 році митні платежі значно зросли, що було результатом кількох факторів. Насамперед, відновлення економічної активності після COVID-19 сприяло збільшенню обсягів імпорту, що автоматично призвело до підвищення митних надходжень. Після кризи багато компаній відновили постачання, а зростання попиту стимулювало збільшення товарообігу через митницю. Ще одним ключовим чинником було загальне зростання світових цін на товари, особливо на сировинні та промислові товари, які займають значну частку імпорту. Підвищення вартості цих товарів призвело до збільшення митних платежів, адже вони розраховуються як відсоток від вартості імпорту. Така динаміка позитивно вплинула на доходи держави, дозволивши збільшити надходження до бюджету для забезпечення державних програм та соціальних потреб.

У 2022 році темпи зростання сповільнилися у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії на територію України та його наслідками для економіки. Це викликало необхідність швидких і масштабних змін у національному законодавстві, у Митному кодексі України [12] та Податковому кодексі України [13]. Зміни були спрямовані на забезпечення оборони країни, підтримку економіки та гуманітарної сфери, а також адаптацію до нових реалій воєнного стану.

Для деяких категорій товарів були введені нульові ставки мита або тимчасово скасовані мита з метою стимулювання імпорту необхідних товарів та підтримки вітчизняних виробників. Однією з таких пільг стало звільнення від

мита, ПДВ та акцизного збору на імпорتنі автомобілі. Дія цієї пільги тривала три місяці, до 1 липня 2022 року, і була покликана підтримати громадян в умовах військового стану, коли багато українців імпортували автомобілі з-за кордону як спосіб забезпечення мобільності та евакуації. Однак, у результаті цього звільнення до державного бюджету не надійшло понад 26 мільярдів гривень, що згодом стало предметом суспільних обговорень щодо доцільності таких заходів в умовах обмежених бюджетних ресурсів [42]. Також на початку дії правового режиму воєнного стану Рада зменшила ставку податку на додану вартість при здійсненні операцій з постачанням нафтопродуктів чи пального до 7%, відносно 20%, що були встановлені до цього, а ставка на акцизний податок на цю ж категорію товарів до 0% [43]. До факторів впливу на показники надходжень митних платежів можна також віднести тимчасове звільнення від сплати ПДВ, введене з 1 квітня 2022 року, що поширювалося на операції з ввезення товарів у митному режимі імпорту для суб'єктів господарювання, які є платниками єдиного податку першої, другої та третьої груп. Звільнення не стосувалося фізичних та юридичних осіб, що обрали ставку єдиного податку за підпунктом 1 пункту 293.3 статті 293 Податкового кодексу [13]. Це звільнення, закріплене Законом № 2142 шляхом доповнення підрозділу 10 Розділу XX Кодексу підпунктом 69.23 пункту 69. І також ввезення оборонного призначення піддалось звільненню оподаткування ї Законом № 2120.

Незважаючи на війну, у 2023 році спостерігалось відновлення зростання митних платежів, що може свідчити про адаптацію економіки до нових умов та продовження зовнішньоекономічної діяльності. Оскільки 2024 ще не завершився, але дані за цей рік важливо проаналізувати, то розглянемо надходження митних платежів до Державного бюджету України за період січень-серпень з 2018 по 2024 роки. Як і на попередньому рисунку, так і на рисунку 2.1 ми можемо спостерігати особливості динаміки надходжень митних платежів, переломні моменти в їх історії. У 2024 році за період січень-серпень спостерігається стрімке зростання доходів на 25% порівняно з попереднім періодом доходів від ПДВ із ввезених товарів. Доходи від мита за 2024 рік порівняно з цим же періодом за 2023 рік

збільшилися на 19,1%, а від акцизного податку - на 26,2%, це спровоковано ростом курсу валюти, відновленням економіки, збільшенням імпорту та зростання економічної активності.

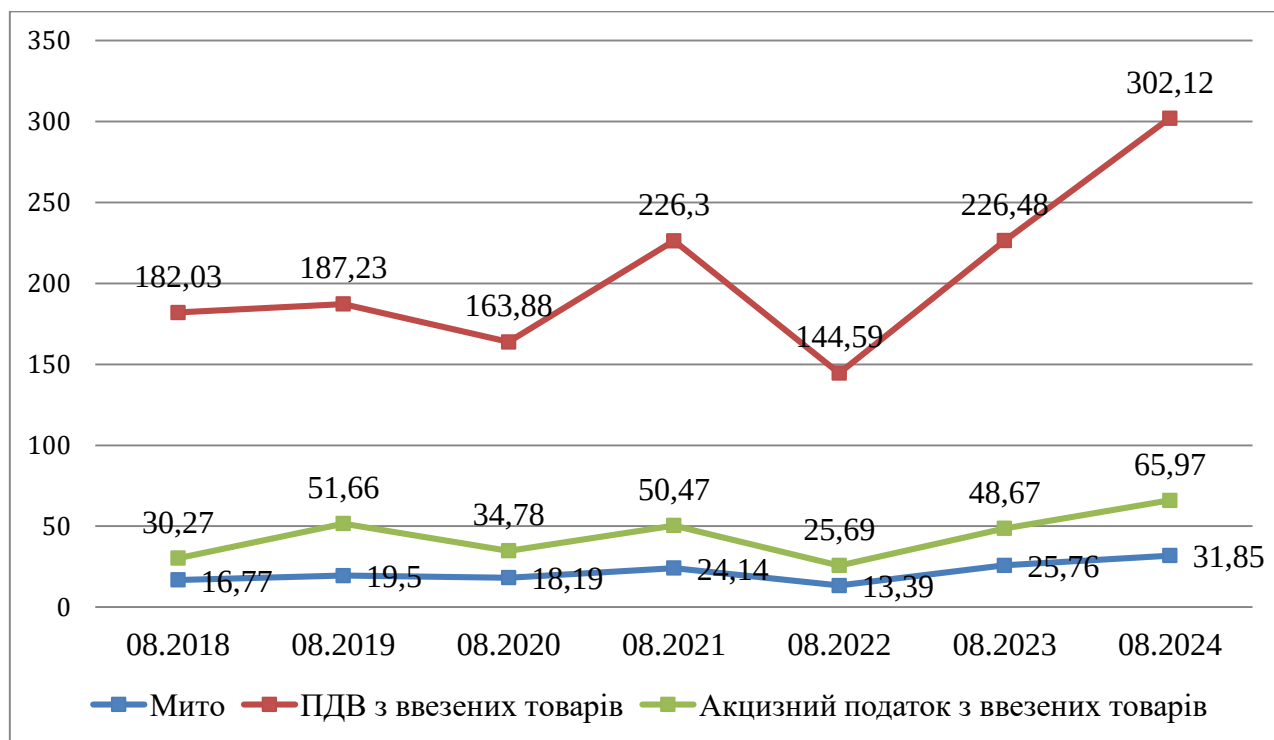

Рисунок 2.2 – Динаміка надходжень митних платежів до Державного бюджету України за січень-серпень 2018 - 2024, млрд грн

Джерело: розроблено автором на основі [39, 40]

Знання тенденцій надходжень митних платежів дає можливість ефективніше планувати бюджетні витрати та визначати стабільність фінансування державних програм. Це особливо актуально в умовах економічної нестабільності. Аналіз динаміки доходів від мита дозволяє оцінити ефективність торгових угод і митної політики, а також приймати корективи для стимулювання або обмеження імпорту та експорту певних товарів. На рисунку 2.3 зображено тенденцію доходів до Державного бюджету від ввізного та вивізного видів мита.

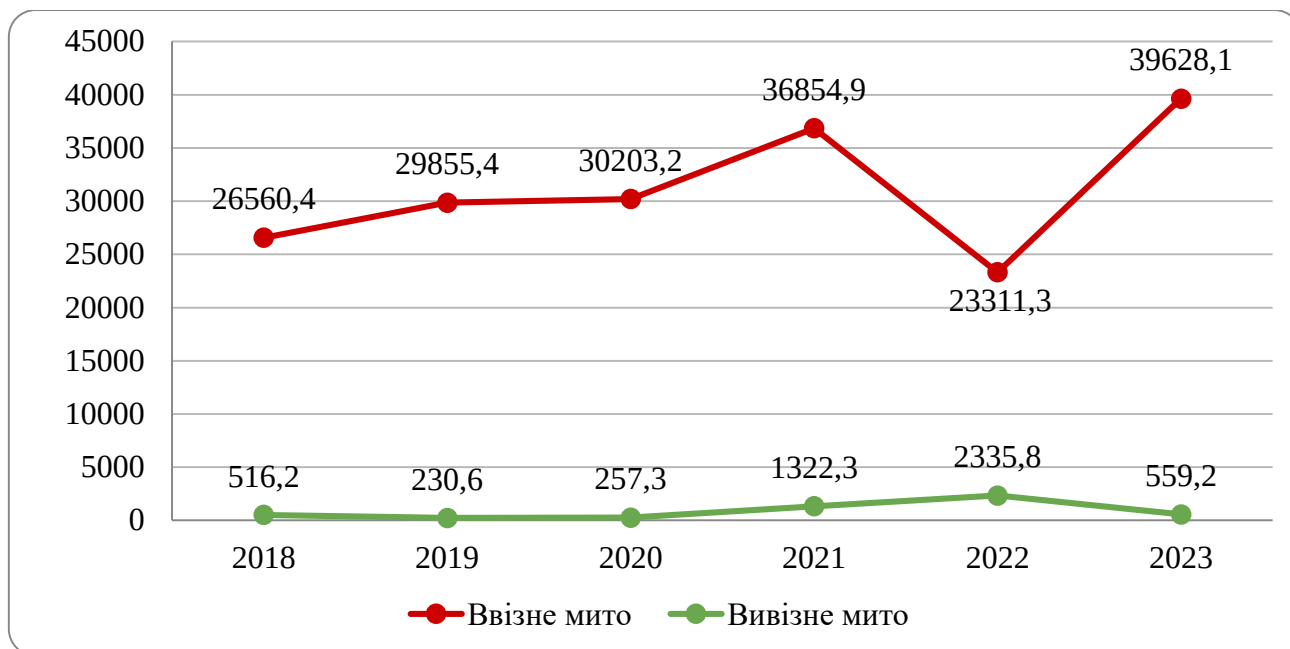

Рисунок 2.3 – Динаміка надходжень ввізного та вивізного мита в доходах Державного бюджету України, млрд грн

Джерело: розроблено автором на основі [39, 45]

У 2022 році надходження від ввізного мита знову зазнали змін через військові дії. Обсяги імпорту зменшилися, але уряд також тимчасово звільнив від сплати мита окремі критично важливі товари. Водночас вивізне мито зросло через збільшення попиту на певні українські експортні товари, що в умовах обмеженого виробництва підвищило їх цінність, а також зумовлено вагомим збільшенням експорту соняшникового насіння, відходів брухту чорних металів та виробів з них та великої рогатої худоби [49]. При аналізі даних Державної митної служби України було з'ясовано, що на зростання надходжень від вивізного мита вплинуло збільшення експорту товарів, які оподатковуються ним. У структурі державного бюджету надходження від ввізного мита залишаються вагомим джерелом доходів, хоча їхня частка залежить від умов зовнішньої торгівлі та змін у митній політиці України, зокрема, надання пільг.

Як видно з попередніх рисунків, митні платежі складають важливу частину податкових надходжень у Державному бюджеті України. Їхня питома вага відображає внесок, який забезпечують надходження від операцій з товарами у формі податків, зокрема, мита, податку на додану вартість з імпортованих товарів, акцизів на імпортовані підакцизні товари. На рисунку 2.4 видно, що митні платежі

займають більше 40% податкових надходжень до Державного бюджету України та майже 40% за період 2018-2021 років і менше 20% за 2022 та 2023 рік у доходах Державного бюджету України. Питома вага митних платежів у податкових надходженнях Державного бюджету зменшилась на 9% у 2023 році відносно 2018, тоді як питома вага митних платежів у доходах Державного бюджету за цей же період зменшилась на 22%.

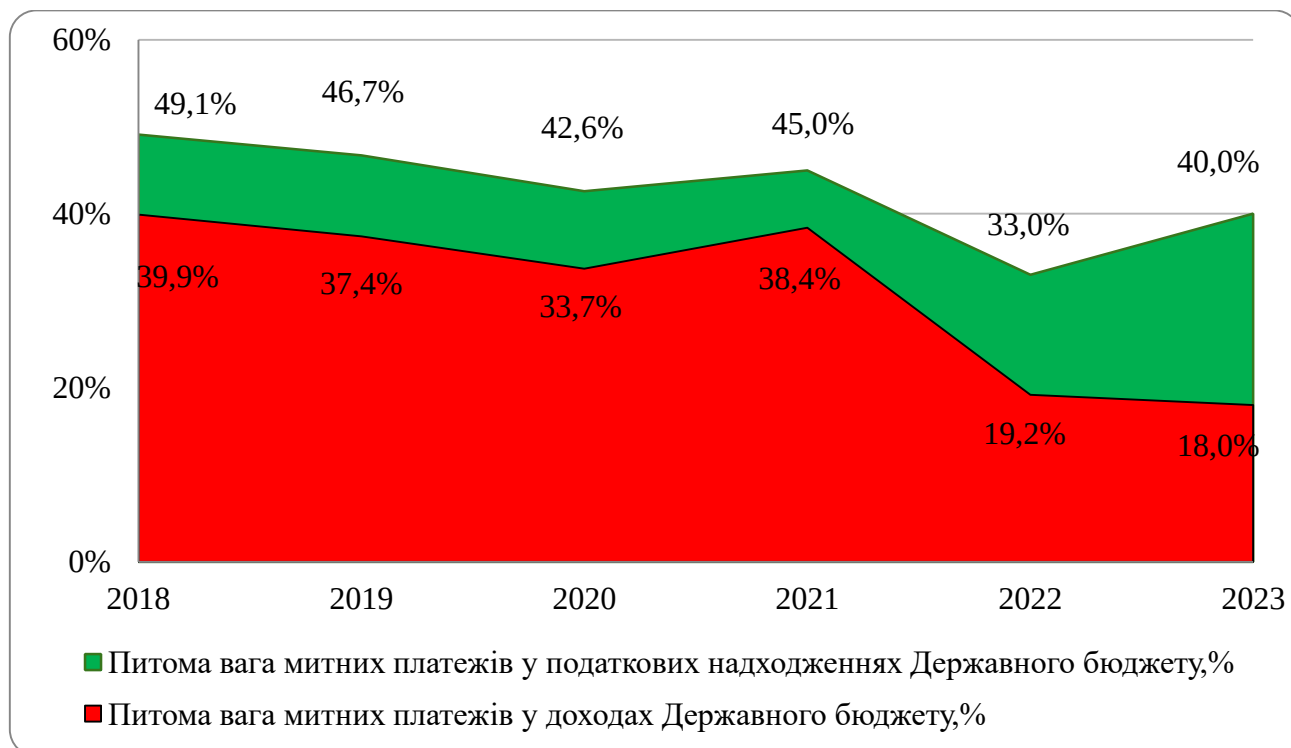

Рисунок 2.4 – Питома вага митних платежів у податкових надходженнях та в доходах Державного бюджету України, %

Джерело: розроблено автором на основі [39, 40]

Важливість цих надходжень пояснюється їхньою залежністю від торговельної активності та імпорту, а також від загальної економічної ситуації. А їх розмір прямо залежить від факторів, що описані для рисунків 2.1 та 2.2. Зниження доходів від митних платежів було обумовлено зменшенням обсягів ввезення товарів, порушенням логістичних ланцюгів, а також запровадженням податкових пільг та звільнень від мита на певні види продукції, що були критично необхідні під час війни. Пільгові умови ввезення надавалися для підтримки економіки в умовах воєнного стану та забезпечення нагальних потреб населення й оборонного сектору.

Однак навіть у таких умовах питома вага митних надходжень у бюджеті залишається значною завдяки податкам, що накладаються на товари, які імпортуються. Уряд застосував ряд заходів для мінімізації втрат, включаючи автоматизацію митних процесів і впровадження системи ризик-менеджменту, що дозволило знизити корупційні ризики та забезпечити більшу прозорість митного контролю.

Завдяки поступовій цифровізації митної сфери та впровадженню інновацій, таких як система управління ризиками, митниця України може підвищити прозорість і скоротити час на оформлення товарів, що позитивно вплине на надходження митних платежів у майбутньому.

Валовий внутрішній продукт (ВВП) – це один з найважливіших економічних показників, який характеризує загальну вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених на території країни за певний період. ВВП є фундаментальним показником для багатьох макроекономічних моделей і прогнозів. Збільшення ВВП зазвичай супроводжується підвищенням попиту на імпорتنі товари та послуги, що призводить до зростання митних платежів. Зв'язок між ВВП та митними платежами є складним і багатограним. З одного боку, зростання ВВП стимулює зовнішню торгівлю та збільшує митні платежі. З іншого боку, митні платежі можуть як сприяти, так і стримувати економічне зростання.

Частка митних платежів у ВВП країни є важливим показником, який демонструє залежність економіки від зовнішньої торгівлі та рівень податкових надходжень від імпорту та експорту. В Україні митні платежів, включаючи мито, податок на додану вартість на імпорتنі товари та акцизний податок на ввезені підакцизні товари, становлять не значну частину податкових надходжень, що формують дохідну частину державного бюджету, як видно з рисунка 2.5. За досліджуваний період 2018-2023 років питома вага митних платежів у ВВП коливалась від 6,18% в період воєнної кризи до 10,4% у економічно стабільний час.

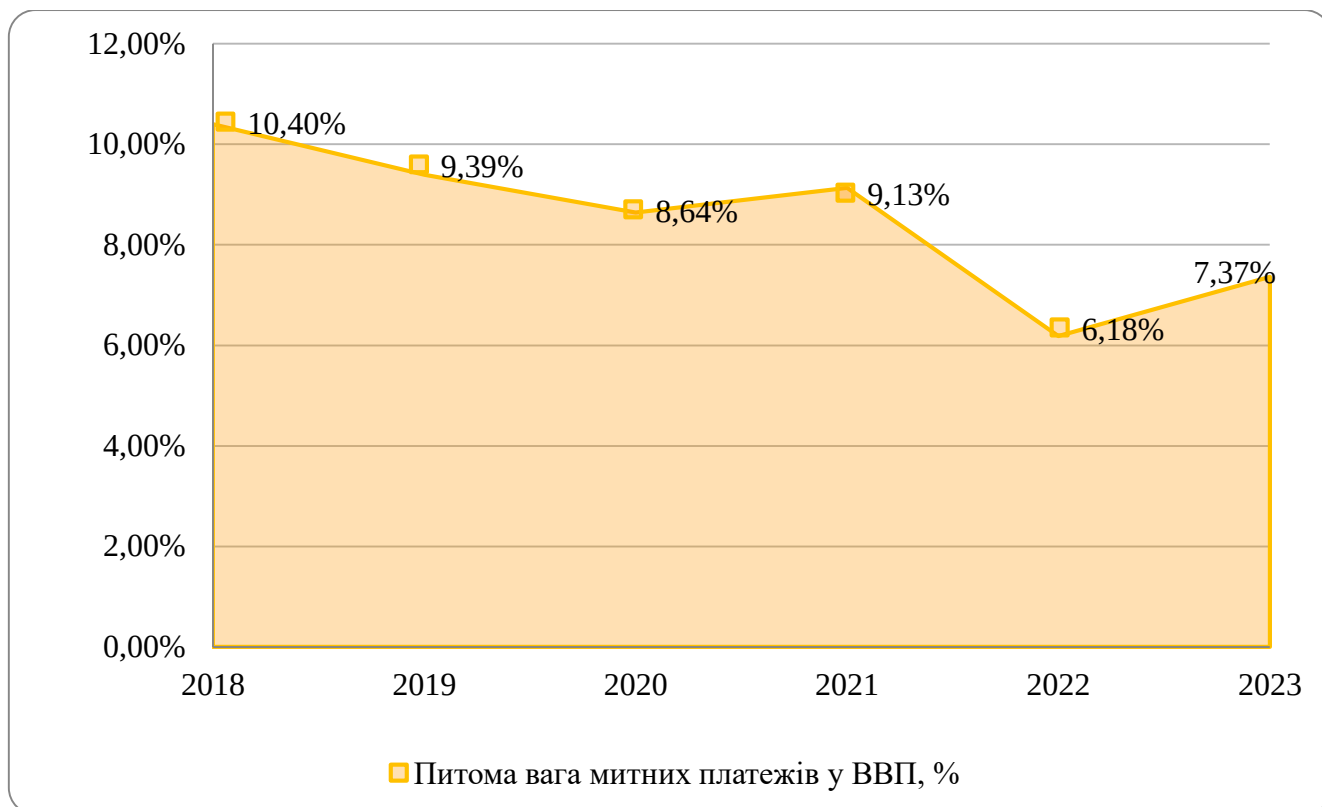

Рисунок 2.5 – Питома вага митних платежів у ВВП, %

Джерело: розроблено автором на основі [39, 40, 46]

Як висновок, цей показник може коливатися через політичні та економічні кризи, а також під впливом змін митної політики та торгових умов. Так, запровадження воєнного стану та економічні наслідки агресії РФ проти України вплинули на структуру надходжень від митних платежів та зменшили обсяги зовнішньої торгівлі.

Митні платежі є важливою складовою митно-тарифної політики та виконують низку ключових функцій у системі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Вони спрямовані на забезпечення економічної стабільності, захисту національних інтересів і формування доходів державного бюджету.

Різні науковці виділяють різну кількість функцій митних платежів. До основних функцій можна віднести фіскальну, захисну, регулятивну та політичну [47]. Фіскальна функція забезпечує поповнення державного бюджету за рахунок збору митних платежів. Внесок митних платежів у дохідну частину бюджету є вагомим і дозволяє фінансувати державні програми та соціальні ініціативи. Також

це використовується як стабільне джерело надходжень у країнах із активною зовнішньою торгівлею. Захисна або ж протекціоністська функція митних платежів означає захист вітчизняних виробників від надмірної конкуренції з боку імпорту та передбачає запровадження високих ставок на продукцію, яка може негативно вплинути на місцеві ринки. Ця функція сприяє збереженню робочих місць та стимулює розвиток національної промисловості. Регулятивна функція полягає в тому, що митні платежі регулюють зовнішньоторговельну діяльність, впливаючи на обсяги імпорту та експорту. Встановлення ставок митних зборів залежить від економічних пріоритетів держави, наприклад: підтримка національного виробництва через високі мита на імпортні товари або ж зменшення тарифів на товари, які є критично важливими для економіки. Політична функція митних платежів відображає їхню роль у реалізації зовнішньої та внутрішньої політики держави. Через механізми митного регулювання держава може впливати на відносини з іншими країнами, формувати стратегічні економічні союзи, підтримувати національні інтереси та демонструвати свою позицію на міжнародній арені.

Фіскальна функція є однією з найвагоміших і фундаментальних функцій митних платежів. Її основне завдання — забезпечення стабільного поповнення доходів державного бюджету через акумулювання коштів, сплачених у вигляді мита, акцизів, податку на додану вартість та інших платежів під час імпорту чи експорту товарів. Саме ця функція виступає фінансовою опорою держави, дозволяючи їй реалізовувати свої економічні, соціальні та політичні завдання. Рівень внеску митних платежів у формування доходів державного бюджету можна визначити за допомогою показників їх фіскальної значущості. До основних показників можна віднести приріст та коефіцієнт еластичності. Оцінка приросту митних платежів та їх коефіцієнта еластичності дозволяє аналізувати динаміку надходжень до бюджету, визначати вплив зовнішньоторговельної діяльності та митно-тарифної політики на фіскальні показники.

Приріст митних платежів показує, на скільки змінився обсяг надходжень за певний період. Як видно у таблиці 2.1 якщо показник приросту більше 100%, то спостерігається позитивна динаміка.

Таблиця 2.1 – Показники фіскальної значущості митних платежів

РОКИ	2019	2020	2021	2022	2023
Приріст мита, %	111,07	101,33	125,25	68,59	154,96
Приріст ПДВ, %	98,10	94,58	138,89	66,48	144,67
Приріст акцизного податку, %	112,16	108,04	137,72	52,39	179,38
Приріст ВВП, %	111,69	105,52	130,17	95,08	125,94
Коеф. еластичності мита	0,99	0,96	0,96	0,72	1,23
Коеф. еластичності ПДВ	0,88	0,90	1,07	0,70	1,15
Коеф. еластичності акцизного податку	1,00	1,02	1,06	0,55	1,42

Джерело: розраховано автором на основі [39]

Основним показником фіскальної значущості є коефіцієнт еластичності. Цей показник дає змогу визначити, як змінюються податкові надходження у відповідь на зміну кожного з митних платежів на 1%. Розрахунок коефіцієнта еластичності здійснюється за формулою, що описана у табл. Б.1, а саме це співвідношення рівня приросту кожного митного платежу до рівня приросту бази оподаткування, у даному випадку – валового внутрішнього продукту (ВВП).

Еластичність податку, яка свідчить про його стабілізуючу дію, була виявлена в акцизному податку за період 2019–2021 років, а також у податку на додану вартість у 2021 році, оскільки значення коефіцієнта дорівнювало одиниці або перевищувало її. Натомість мито не демонструє еластичності: його коефіцієнт протягом усього аналізованого періоду залишається нижчим за 1. Як показано в табл. 2.1, 2022 рік став переломним, оскільки відбулася зміна в динаміці зростання цих показників. Еластичність митних платежів відображає чутливість змін у доходах від митних надходжень до змін ключових економічних показників.

2.2 Роль адміністрування митних платежів в зовнішньоекономічній діяльності України

Адміністрування митних платежів є ключовим елементом регулювання зовнішньоекономічної діяльності України. Воно впливає як на ефективність надходжень до державного бюджету, так і на умови здійснення зовнішньої торгівлі. Ефективне адміністрування сприяє розвитку економіки, забезпечує прозорість митних процедур і створює конкурентні умови для учасників ринку.

Обмінний курс долара США та євро відіграє важливу роль у зовнішньоекономічній діяльності України, зокрема у формуванні митних платежів. Коливання курсу гривні щодо долара США змінює митну вартість імпортованих товарів, яка є базою для нарахування митних платежів. Зовнішньоторговельні контракти укладаються у вільно конвертованій валюті, а суми контрактів і обсяги поставок декларуються та підлягають оподаткуванню в гривнях за курсом Національного банку України [48].

Девальвація гривні збільшує митні платежі в національній валюті, оскільки вартість імпорту в доларах стає дорожчою для України. Під час різких коливань курсу, зокрема у кризові періоди, можливі значні зміни у доходах бюджету від митних платежів. Наприклад, у 2022 році через геополітичну нестабільність та зростання обмінного курсу долара США спостерігалось зростання номінальних митних надходжень. У разі девальвації гривні митні органи зосереджуються на підвищенні ефективності контролю, щоб уникнути заниження митної вартості декларантами. Водночас зміцнення гривні може зменшити надходження, що потребує оптимізації ставок мита або перегляду пільгових умов.

Зміни у валютному курсі впливають на митну вартість товарів, розміри платежів та загальний рівень надходжень до бюджету. Як видно з рисунку 2.6 гривня мала стабільний курс щодо долара США, який коливався у межах 27–28 грн/дол. У 2019 році спостерігалось помітне укріплення гривні до рівня 24 грн/дол. Це було зумовлено сприятливими умовами на зовнішніх ринках, високим

припливом валюти через аграрний сектор та залученням іноземних інвестицій у державні облігації.

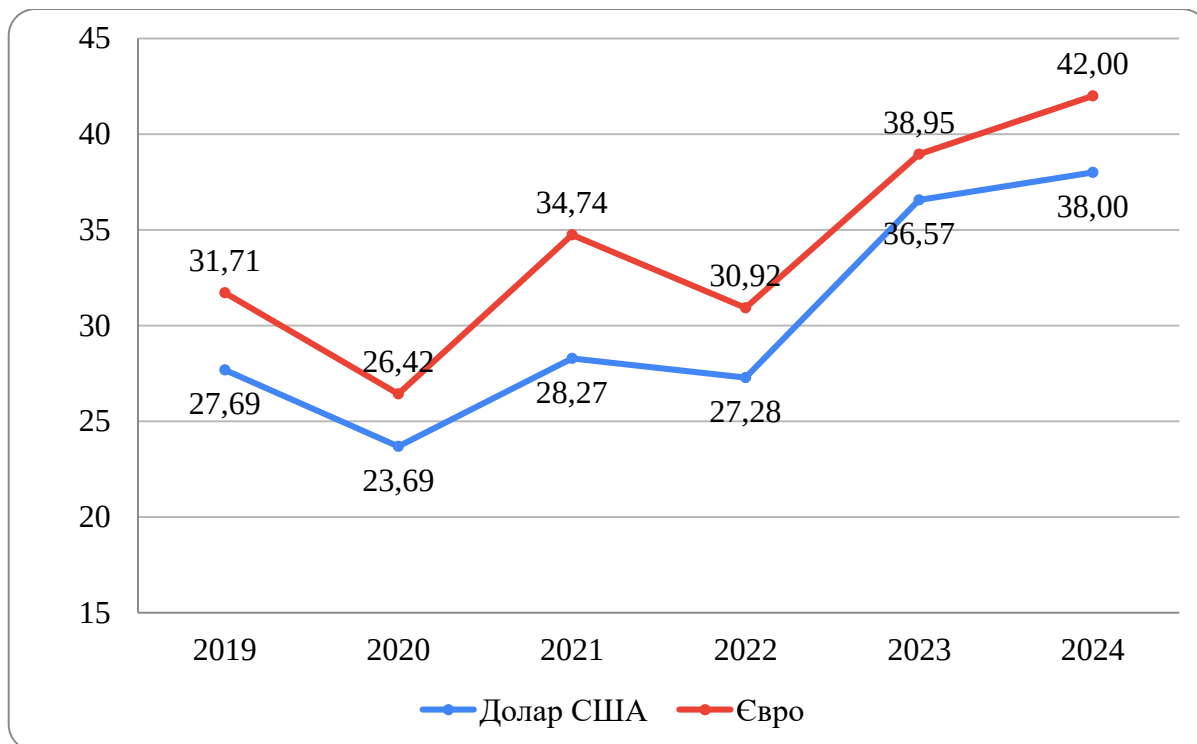

Рисунок 2.6 – Офіційний курс гривні щодо іноземних валют долара США та євро за 1 одиницю, грн

Джерело: розроблено автором на основі [49]

Пандемія COVID-19 та глобальна економічна нестабільність у 2020 році призвели до ослаблення гривні до 28 грн/дол. У 2021 році курс стабілізувався на рівні 27 грн/дол. завдяки відновленню світової економіки, підтримці з боку міжнародних фінансових організацій та зростанню експорту. Курс гривні до євро у цей період коливався у межах 30–33 грн/євро, відображаючи зміну вартості євро на міжнародних ринках та загальну волатильність валютного ринку.

Повномасштабна війна в Україні в лютому 2022 року різко вплинула на валютний ринок. Офіційний курс гривні до долара США у липні був зафіксований на рівні 36,57 грн/дол., що стало вимушеним кроком для стабілізації економіки в умовах війни та втрати валютних надходжень. Фактичний ринковий курс був вищим. Курс гривні до євро також зазнав значного ослаблення, досягнувши рівня 38–39 грн/євро. Це було спричинено як внутрішніми чинниками, так і послабленням євро на світових ринках через вплив енергетичної кризи в ЄС.

Протягом 2023 року офіційний курс гривні залишався фіксованим на рівні 36,57 грн/дол. Завдяки зусиллям Національного банку України, валютний ринок стабілізувався, незважаючи на складні економічні умови та триваючі воєнні дії. У 2024 році очікується, що курс залишиться стабільним або зазнає незначних змін. Курс гривні до євро продовжував залежати від динаміки євро на світових ринках і залишався в межах 39–40 грн/євро. Валютні інтервенції НБУ допомогли зберегти стабільність курсу.

Адміністрування митних платежів сприяє регулюванню зовнішньоекономічної діяльності через інструменти митно-тарифної політики, такі як ставки мита або акцизи. Ці механізми допомагають підтримувати баланс між імпортом та експортом, захищати національного виробника та стимулювати конкурентоспроможність українських товарів. Гребельник О. П. у своїй праці «Основи зовнішньоекономічної діяльності» [51] визначає зовнішньоекономічну діяльність як господарську взаємодію українських суб'єктів та іноземних партнерів, яка відбувається як на території України, так і за її межами.

Зовнішня торгівля – це обмін товарами та послугами між різними країнами. Для аналізу та управління цими процесами використовується широкий спектр показників. Обсяги зовнішньої торгівлі визначають чотирма основними показниками: імпорт, експорт, сальдо та товарообіг. Експорт - це вартість товарів і послуг, вивезених з країни за певний період. Імпорт включає вартість товарів і послуг, ввезених до країни за певний період. Сальдо торгового балансу - це різниця між експортом та імпортом. Може бути позитивним, коли експорт перевищує імпорт, негативним, якщо імпорт перевищує експорт або нульовим, якщо експорт дорівнює імпорту.

Період 2018–2023 років характеризується суттєвими змінами в динаміці зовнішньоекономічної діяльності України. Основними факторами, які впливали на ці показники, стали глобальні економічні тренди, політична нестабільність, пандемія COVID-19, а також повномасштабна війна в 2022 році. Як видно з рисунка 2.7 показники експорту та імпорту зростали стабільними темпами. Імпорт зростав через залежність від імпорту енергоресурсів та обладнання.

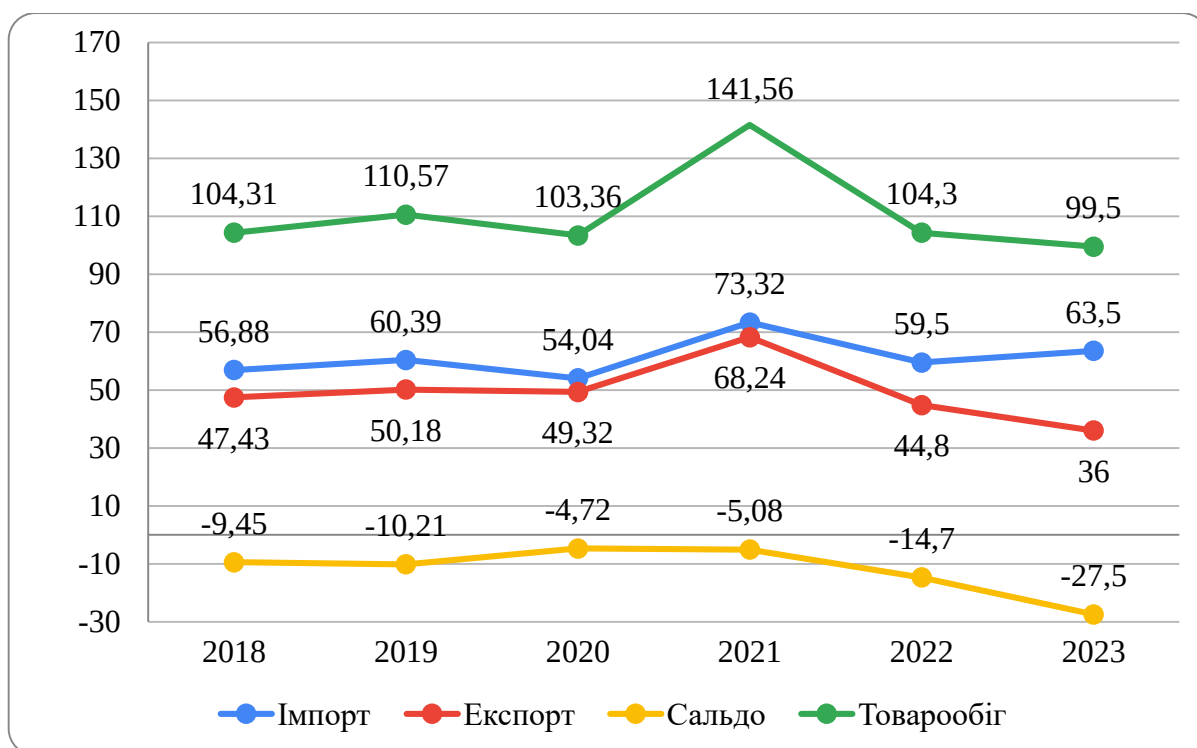

Рисунок 2.7 – Динаміка показників зовнішньої торгівлі, млрд \$

Джерело: розроблено автором на основі [50]

Через пандемію COVID-19 спостерігалось тимчасове зниження обсягів ЗЕД. Експорт аграрної продукції частково компенсував втрати в інших галузях, але зменшення глобального попиту вплинуло на обсяги торгівлі. Експорт зазначив скорочення у 2020 році близько на 8%, проте відбулось поступове відновлення у 2021 році. Імпорт зменшився через спад виробничої активності та зниження споживчого попиту.

Рік війни став переломним. Експорт скоротився на понад 35%, особливо у металургії та промисловості через руйнування виробничих потужностей. Імпорт скоротився менше лише через потребу в енергоресурсах та гуманітарній допомозі. Вже у 2023 році спостерігається відновлення показників ЗЕД завдяки відкриттю нових логістичних маршрутів, підтримці з боку міжнародних партнерів та поступовому відновленню експорту агропродукції. Проте імпорту енергоресурсів та військових товарів залишається високим.

Торговельне сальдо було негативним весь досліджуваний період, оскільки обсяги імпорту перевищували експорт. У 2022 році дефіцит торговельного сальдо значно зріс через зниження експорту та збільшення імпорту критичних товарів.

Товарна структура імпорту України за 2018–2023 роки демонструє суттєві зміни, які зумовлені зовнішніми економічними умовами, воєнними діями, глобальними кризами, а також внутрішніми потребами економіки. Імпорт товарів залишався важливим елементом забезпечення як споживчого ринку, так і виробничих процесів. Основні групи імпортних товарів включають: енергоресурси (нафта, газ, вугілля, електроенергія); машини, обладнання та транспортні засоби; хімічну продукцію; продовольчі товари; промислові вироби та інше. Як видно з рисунка 2.8 загальної тенденції на всі групи немає. Усі суспільні виклики як от економічна криза, пандемія, війна мають різний вплив на різні товарні групи в режимі імпорту.

Рисунок 2.8 – Динаміка товарної структури імпорту, %

Джерело: розроблено автором на основі [52]

За даними Національного банку України та Державної служби статистики найбільша частка імпорту припадає на машини, устаткування та транспортні

засоби. У 2018 - 2023 роках імпорт машин, промислового обладнання та транспортних засобів становив значну частку - близько 30%. Це забезпечувало модернізацію української промисловості та задовольняло попит на автомобілі. Проте незважаючи на пільги, що були введені на автомобілі у 2020 році, війна суттєво зменшила імпорт машин і транспортних засобів.

Ще однією бюджетоутворюючою товарною групою є мінеральні продукти. Енергетичний імпорт залишався ключовою складовою загальної структури, становлячи близько 20–25%. Залежність від імпорту нафти, газу та вугілля зумовлювала значні валютні витрати. У 2021 році відбулося зростання вартості імпорту через стрибок цін на енергоресурси. Війна спричинила перебої з постачанням газу та нафти, а також збільшення закупівель електроенергії з країн ЄС. Водночас Україна скоротила залежність від російських енергоресурсів.

Хімічна продукція включає фармацевтику, добрива, продукцію хімічної промисловості. Частка цієї групи залишалася стабільною – близько 16–20%. У 2020 році імпорт фармацевтичної продукції зріс через допомогу та збільшений попит на медикаменти.

Отже, як підсумок можна зазначити, що до війни 2018–2021 роки, структура імпорту була відносно стабільною, домінували енергоресурси, машини та обладнання. Значний вплив на структуру мали глобальні економічні тренди, ціни на нафту та попит на техніку. Під час війни 2022–2023 роки частка імпорту енергоресурсів зросла через руйнування енергетичної інфраструктури. Змінилися пріоритети: збільшився імпорт гуманітарних товарів, ліків та енергетичного обладнання. До кінця 2024 року очікується збільшення імпорту обладнання для відновлення промисловості та інфраструктури. Можливе зростання частки будівельних матеріалів, техніки для енергетичного сектору.

Експортна структура України протягом 2018–2024 років зазнала значних змін під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, зокрема глобальних економічних трендів, пандемії COVID-19, змін у торговельних відносинах, а також війни, яка почалася в 2022 році. Основними складовими експорту

залишаються агропромислова продукція, метали, продукція хімічної промисловості.

Україна є одним із провідних експортерів зернових, зокрема пшениці, кукурудзи та соняшникової олії. Частка агропромислової продукції становила близько 45–50% загального експорту, як видно з рисунку 2.9. Війна суттєво вплинула на експорт зернових через блокування портів та руйнування логістичних маршрутів. Водночас впровадження зернового коридору дозволило частково відновити поставки. Вже у 2203 році частка продовольчих товарів у структурі експорту зросла до понад 50%.

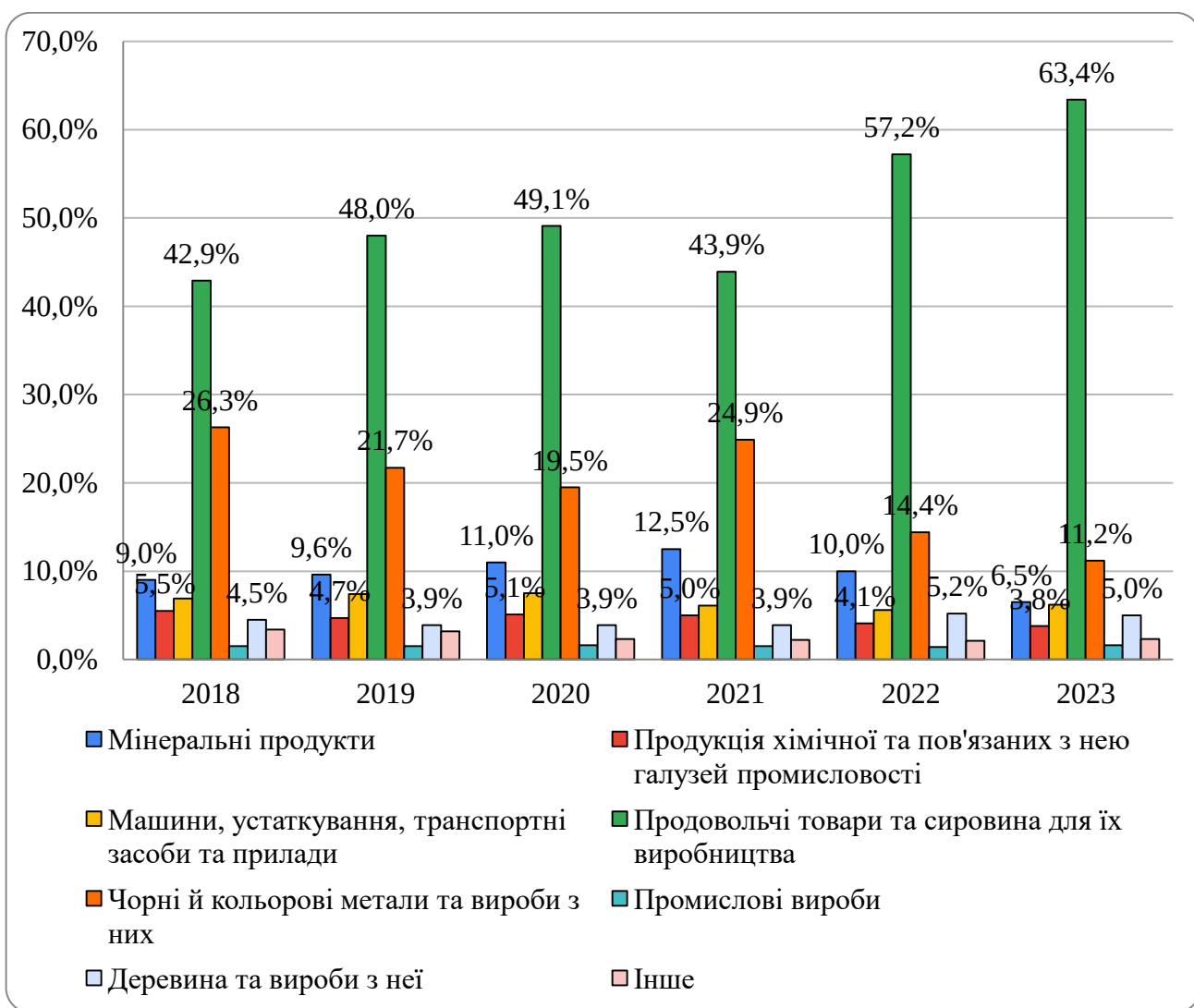

Рисунок 2.9 – Динаміка товарної структури експорту, %

Джерело: розроблено автором на основі [52]

У 2018 - 2021 роках металургія займала значну частку в експорті – близько 20–25%. Україна експортувала чорні метали, сталь і вироби з металів до країн ЄС,

Азії та Африки. З 2022-2023 роках через руйнування заводів і блокування портів експорт металургійної продукції впав до 11% загального експорту.

Отже, у 2018–2019 роках спостерігається позитивна динаміка експорту завдяки високим цінам на зернові та метали на світових ринках. Загальний експорт перевищував \$50 млрд щорічно. Пандемія COVID-19 зумовила тимчасове зниження попиту на металургійну продукцію, але високий попит на агропромислову продукцію компенсував втрати. Війна у 2022 році спричинила падіння загального експорту більш ніж на 30%. Основні втрати припали на металургію та промислову продукцію. Агросектор частково компенсував втрати через зерновий коридор. Проте вже у 2023 та 2024 роках відбулось відновлення експорту завдяки диверсифікації логістичних маршрутів, підтримці міжнародних партнерів та поступовому відновленню агроекспорту.

2.3 Дослідження показників зовнішньоекономічної діяльності України з країнами ЄС

Зовнішньоекономічна діяльність України з країнами Європейського Союзу протягом останніх років має стратегічне значення для економіки України. ЄС залишається основним торговельним партнером України, що зумовлено підписанням Угоди про асоціацію [18] у 2014 році та поглибленою і всеохопною зоною вільної торгівлі [53], яка почала діяти з 2016 року.

Митний союз Європейського Союзу демонструє приклад успішної взаємодії європейських країн, які, незважаючи на значні відмінності в історичному розвитку, мовах, релігійних переконаннях, політичних системах і рівнях економічного розвитку, працюють у спільному економічному просторі. У межах цього союзу діє єдина нормативно-правова база, яка забезпечує гармонізацію законодавства та процедур. Також функціонує уніфікована інформаційно-аналітична система для моніторингу товаропотоків, включаючи

експортно-імпортні операції та транзит товарів. Застосовуються однакові митні стандарти та регламенти, які спрямовані на забезпечення прозорості, безпеки та ефективності переміщення товарів у межах єдиного ринку ЄС. Усі ці механізми побудовані на основі спільних цінностей і сприяють сталому розвитку та ефективному функціонуванню Митного союзу в умовах інтегрованої європейської економіки [54, с. 132].

Військова агресія росії у 2022 році ще більше зміцнила зв'язки України з ЄС через переорієнтацію економіки на західні ринки, що яскраво зображено на рисунку 2.10, який побудований на основі даних таблиці Б.2.

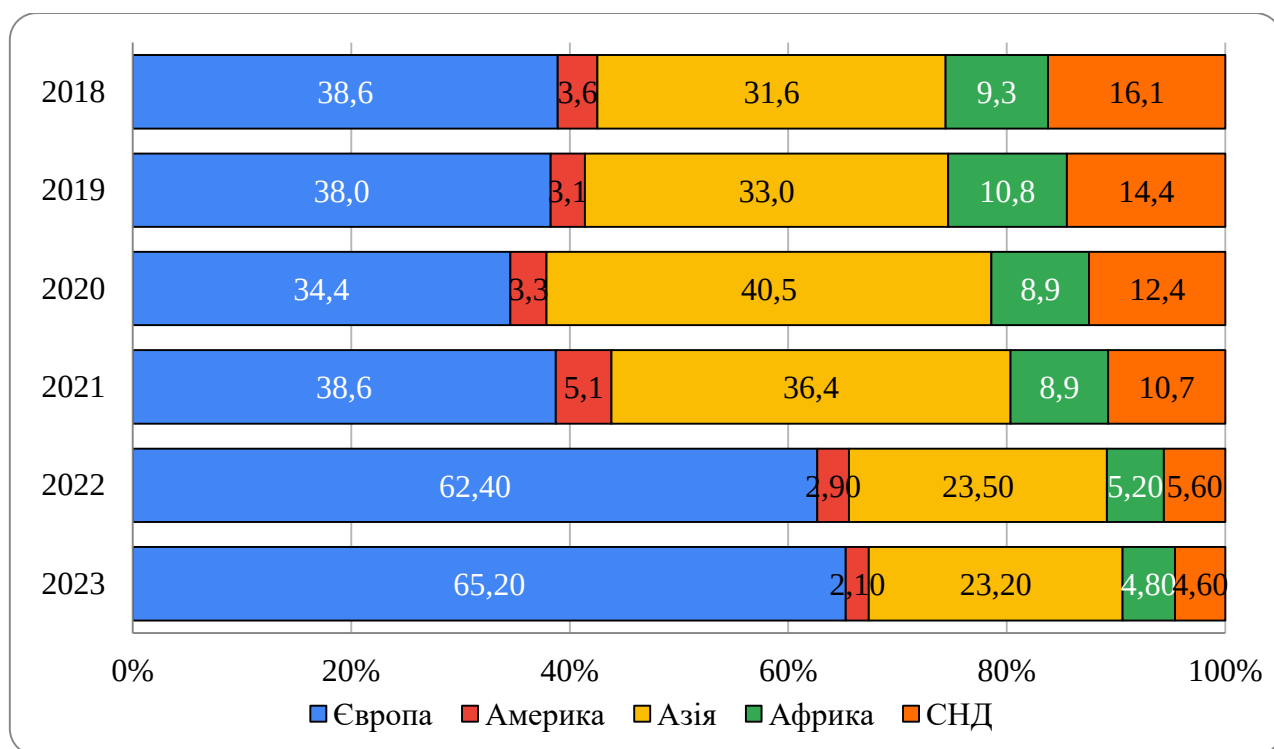

Рисунок 2.10 – Динаміка експорту товарів за географічною ознакою, %

Джерело: розроблено автором на основі [50, 52]

Експорт товарів України за географічними напрямками демонструє суттєві зміни, зумовлені як економічними тенденціями, так і політичними подіями. Основними напрямками українського експорту залишаються країни Європейського Союзу, Азія, Африка, а також Америка. Після 2022 року через війну відбулося різке скорочення торгівлі з країнами СНД, до яких входить Азербайджан, білорусь, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, росія, Таджикистан,

Узбекистан. Зокрема припинення торгівлі відбулось з росією та білоруссю [55,56], і почалось значне переорієнтування експорту на ринки ЄС та інших партнерів. Водночас частка Казахстану у структурі експорту залишалася стабільною.

Частка країн ЄС у загальному експорті у 2018–2021 роках частка країн ЄС у структурі експорту України була стабільною, сягнувши до 34 - 38%. У 2022 та 2023 роках частка зростає до понад 60% через переорієнтацію економіки, закриття ринків СНД та розширення доступу до європейського ринку.

Польща, Німеччина, Італія, Румунія та Іспанія є провідними партнерами України у експорті товарів як видно з рисунку 2.11. Польща та Румунія стали ключовими транзитними державами для експорту українських товарів до ЄС, особливо після блокування портів у 2022 році.

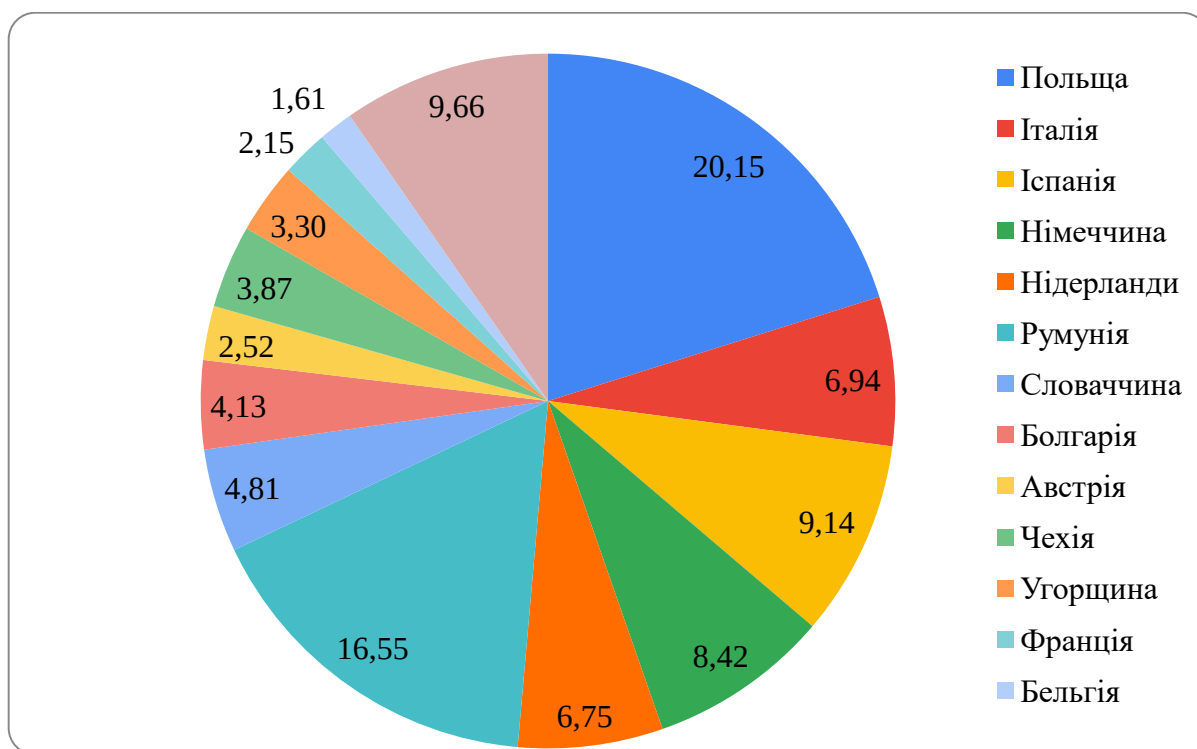

Рисунок 2.11 – Динаміка експорту товарів за країнами ЄС за 2023 рік, %

Джерело: розроблено автором на основі [50, 52]

У 2023 році експорт товарів до Польщі становив 22,3% від загального обсягу, що свідчить про зростання на 4,5% порівняно з 2018 роком. Найсуттєвіше зростання показників експорту спостерігалось у відносинах з Румунією — за аналізований період експорт до цієї країни збільшився на 12,5%, що демонструє позитивну динаміку торговельної співпраці. Водночас найбільше скорочення

обсягів експорту зафіксовано у відносинах з Італією: у 2023 році частка експорту до цієї країни знизилася на 8,9% у порівнянні з показниками 2018 року. Ці дані свідчать про суттєві зміни у структурі зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС.

Аналіз динаміки імпорту товарів до України за географічною ознакою дозволяє простежити зміну торговельних зв'язків країни з різними регіонами світу. За період 2018–2023 років відбулися суттєві зміни в структурі імпорту, які визначаються як економічними, так і геополітичними факторами. Частка імпорту з країн ЄС залишалася стабільно високою завдяки географічній близькості, дії Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі між Україною та ЄС. За досліджуваний період частки імпорту з країнами Європейського Союзу зроста на 11%, що видно з рис. 2.12. В той час як частка імпорту з країн СНД зменшилась з 25,2% у 2018 році до 1,7% у 2023 році, через заборону імпорту товарів з країн-агресорів [56]. Водночас частка імпорту з Казахстану та інших країн Центральної Азії залишалася стабільною.

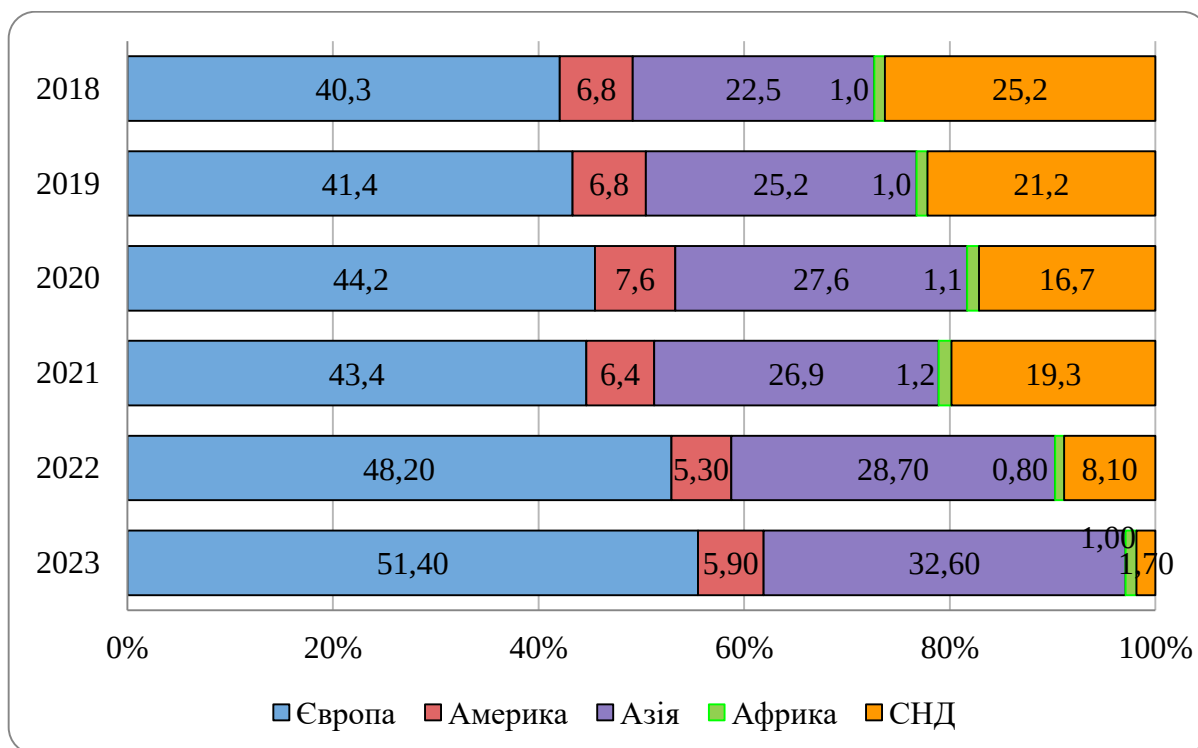

Рисунок 2.12 – Динаміка імпорту товарів за географічною ознакою, %

Джерело: розроблено автором на основі [50, 52]

Імпорт з країн Азії, зокрема Китаю, продовжував зростати. Китай став ключовим партнером України в постачанні промислових товарів, електроніки,

обладнання та хімічної продукції. Частка імпорту з Китаю у 2023 році сягнула майже 20%, що свідчить про посилення економічних зв'язків з цим регіоном. Частка імпорту з Китаю у 2023 році сягнула майже 17% за даними Державної митної служби України, що свідчить про посилення економічних зв'язків з цим регіоном.

Імпорт з США зростає, зокрема в секторах високотехнологічного обладнання та енергетики. Постачання з інших регіонів, таких як Латинська Америка та Африка, залишаються на низькому рівні.

Спрощення митних процедур і скасування багатьох мит сприяли зростанню обсягів імпорту з країн ЄС. Європейські товари користуються популярністю завдяки їхній відповідності міжнародним стандартам.

Згідно з даними Державної митної служби [50] та звітів Національного банку України [52] Польща є найбільшим постачальником товарів з ЄС, що видно з рис. 2.13. Зростання імпорту пов'язане з логістичною близькістю та взаємним економічним співробітництвом. Основні товари – продукти харчування, будівельні матеріали, хімічна продукція.

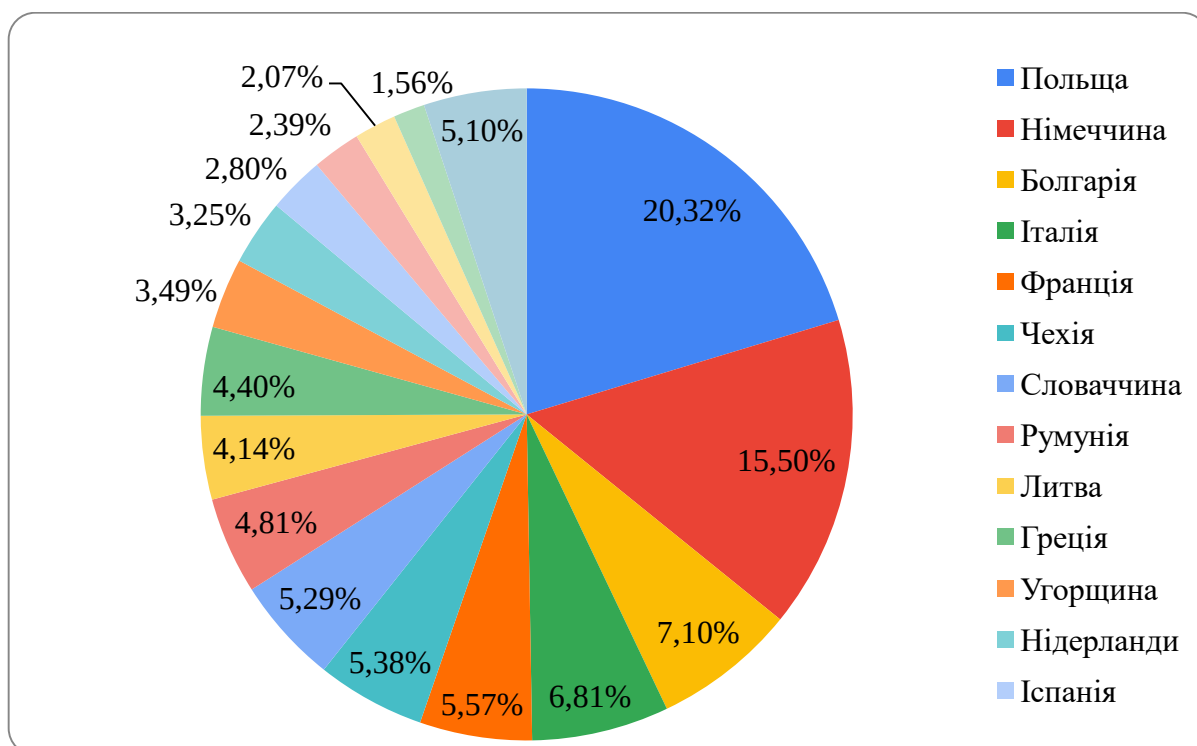

Рисунок 2.13 – Динаміка імпорту товарів за країнами ЄС за 2023 рік, %

Джерело: розроблено автором на основі [50, 52]

Німеччина другий за обсягами постачальник, імпорту товарів з цієї країни у 2023 році сягає 16,3% від загального обсягу. Основні статті імпорту – продукція машинобудування, автомобілі, фармацевтичні вироби. Італія постачає до України продукцію легкої промисловості, меблі, харчові товари та техніку. Франція значну частку імпорту становить сільськогосподарська техніка, хімічні добрива та товари харчової промисловості. Нідерланди забезпечують Україну високотехнологічними товарами, зокрема обладнанням для сільського господарства. Імпорт товарів з Болгарії зріс у 2023 році в порівнянні з 2018 роком на 6%. Це свідчить про зростаючий інтерес до болгарських товарів, зокрема у сфері хімічної продукції та сільськогосподарських товарів.

Динаміка імпорту товарів з країн ЄС демонструє стабільне зростання та підтверджує значення ЄС як стратегічного партнера України. Високий рівень імпорту пояснюється потребою в продукції високої якості, яка виробляється в ЄС, та інтеграційними процесами між Україною та ЄС. Для подальшого розвитку торговельних відносин Україна має забезпечувати конкурентоспроможність на внутрішньому ринку та створювати сприятливі умови для залучення інвестицій з ЄС.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРУВАННЯ МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС ТА СУСПІЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

3.1 Проблеми адміністрування митних платежів в Україні в умовах суспільних викликів

Адміністрування митних платежів є одним із ключових механізмів забезпечення стабільного функціонування державного бюджету, розвитку зовнішньоекономічних відносин і підтримки економічної безпеки країни. Водночас сучасні суспільні виклики, серед яких економічна нестабільність, військові дії, глобалізація, зростання контрабанди та в контексті інтеграції до ЄС, значно ускладнюють процес адміністрування митних платежів в Україні.

Митні платежі є важливим джерелом доходів державного бюджету. У періоди економічної нестабільності, викликаній, зокрема, військовими діями, порушенням логістичних ланцюгів та спадом ділової активності, забезпечення стабільного надходження митних платежів до бюджету є критично важливим завданням. Адміністрування митних платежів безпосередньо впливає на ефективність функціонування зовнішньої торгівлі, оскільки спрощення процедур митного оформлення сприяє зростанню обсягів експорту та імпорту.

Інтеграція України до Європейського Союзу передбачає повну адаптацію митного законодавства до стандартів ЄС. Це вимагає аналізу існуючих проблем, удосконалення механізмів адміністрування та розробки нових підходів. Повномасштабна війна в Україні створила безпрецедентні виклики для митної системи. Необхідність забезпечення оперативного пропуску гуманітарних вантажів та військової допомоги, одночасно з контролем за фінансовими потоками, робить питання адміністрування митних платежів надзвичайно актуальним.

Цифровізація є ключовим чинником успішного адміністрування митних платежів. Проте рівень автоматизації митних процесів в Україні все ще недостатній, особливо в порівнянні з країнами ЄС.

Відносно вищезазначених факторів можна систематизувати проблеми адміністрування таким чином як зображено на рис. 3.1. Розглянемо детальніше кожен з них.

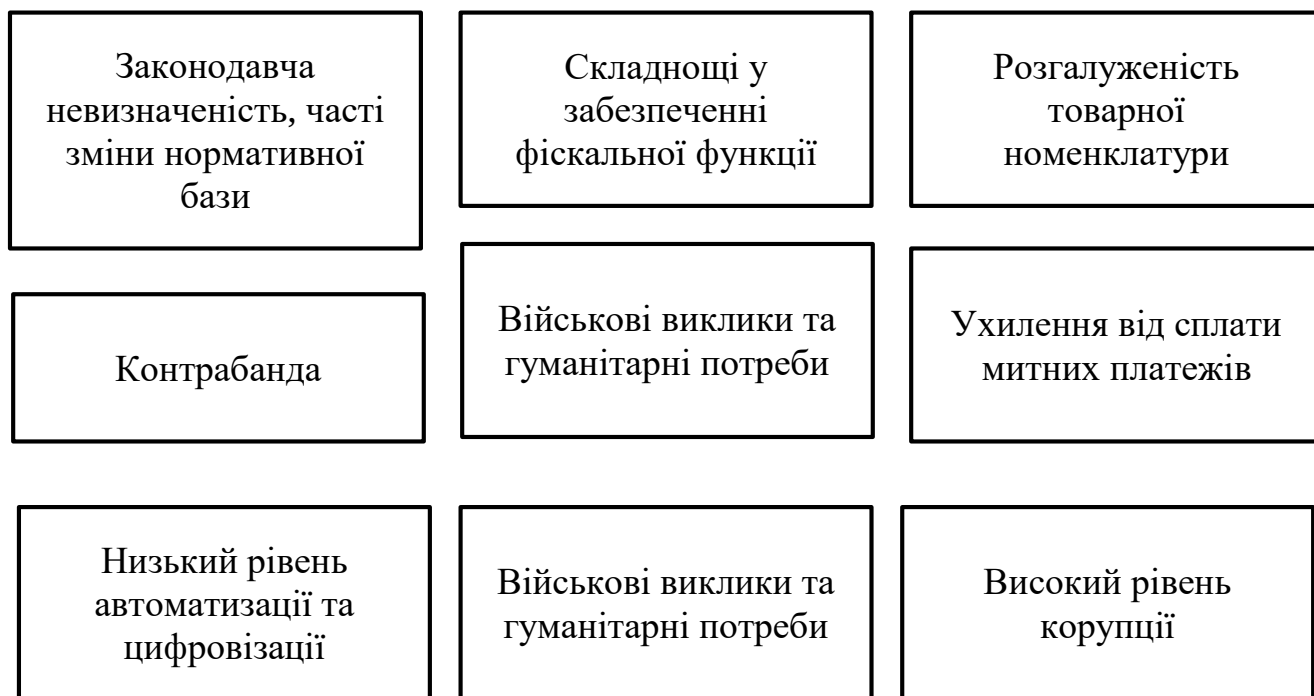

Рисунок 3.1 – Проблеми адміністрування митних платежів

Джерело: розроблено автором

Однією з найбільших проблем є складність у забезпеченні фіскальної функції, так як митні платежі є важливим джерелом наповнення державного бюджету. Проте нестабільність економіки та порушення логістичних ланцюгів через війну знижують обсяги імпорту та, відповідно, доходи від митних платежів.

Митні органи мають забезпечувати виконання покладеної на них фіскальної функції, водночас реалізуючи митну політику, спрямовану на стимулювання міжнародної торгівлі та захист інтересів національного виробника. Однак у випадках, коли митні надходження не відповідають запланованим показникам, через вплив різноманітних зовнішніх і внутрішніх факторів, таких як економічна нестабільність, політична невизначеність чи адміністративні проблеми, виникає ризик посилення адміністративного тиску на добросовісних

учасників зовнішньоекономічної діяльності. Така ситуація може мати негативні наслідки, включаючи зниження економічної активності, погіршення умов ведення бізнесу в країні та стимулювання відтоку капіталу за кордон [57].

Законодавча невизначеність є однією з проблем у процесі адміністрування митних платежів в Україні. Вона виникає через недостатню чіткість та стабільність нормативно-правових актів, що регулюють митні процедури та обов'язки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Недостатньо визначені норми законодавства можуть призводити до правових суперечностей між різними нормативними актами, а також до складнощів у тлумаченні законодавчих положень. Це створює значні труднощі як для митних органів, так і для бізнесу. Митники можуть мати різні інтерпретації одного й того ж закону, що призводить до невизначеності в прийнятті рішень. Зі свого боку, підприємства, які займаються експортно-імпортними операціями, можуть не мати чіткої інформації про те, як правильно оформлювати документи та виконувати митні вимоги. Це збільшує час обробки вантажів, можливість виникнення затримок, а також тиск на фінансові та матеріальні ресурси підприємств. Це також створює можливості для корупційних практик, оскільки суб'єкти можуть намагатися домовлятися з митними органами через неясність у нормативних вимогах. Для прикладу у 2020 році було запроваджено пільги для певних груп товарів, зокрема для медичних товарів під час пандемії COVID-19. Однак зміни в постановах і відсутність чітких роз'яснень з боку митних органів створювали ситуації, коли підприємці стикалися з непорозуміннями щодо того, чи можуть вони скористатися пільгою для конкретних товарів, що не були чітко визначені в нормативних актах.

Проблема частих змін у нормативно-правовій базі, яка регулює митні платежі, також є однією з найбільш критичних у сфері адміністрування митних платежів. В Україні зміни в митному законодавстві відбуваються досить часто, що створює додаткові труднощі як для митних органів, так і для підприємців. Такі зміни можуть спричиняти низку негативних наслідків. По-перше, митники, для яких необхідно постійно бути в курсі нововведень, можуть не встигати адаптуватися до змін і здійснювати свою діяльність відповідно до нових вимог.

Це може призвести до помилок у митних процедурах, порушень, а також до відсутності єдиного підходу в застосуванні митних правил. З 2014 року в Україні почалися активні зміни у митному законодавстві для того, щоб привести його у відповідність до стандартів Європейського Союзу, зокрема щодо митних процедур і тарифів. Зміни були спрямовані на полегшення торгівлі, спрощення митних процедур, а також введення електронного декларування. Ці нововведення були необхідні для інтеграції України у зону вільної торгівлі з ЄС, але супроводжувалися постійними уточненнями щодо процедур митного оформлення.

По-друге, зміни в законодавстві створюють додаткові складнощі для суб'єктів ЗЕД, оскільки підприємства повинні постійно адаптувати свої бізнес-процеси до нових умов, що вимагає додаткових витрат часу і фінансових ресурсів. Митні платежі, тарифи та інші регуляції можуть бути змінені в короткий термін, і це змушує підприємства адаптуватися до нових правил, що впливає на планування бізнесу і стратегічні рішення. Протягом 2020-2021 років Україна вводила тимчасові пільги на імпорту медичних товарів у зв'язку з пандемією COVID-19. Однак ці пільги постійно змінювались, що викликало певну невизначеність серед імпортерів, оскільки часто були внесені зміни до правил митного оформлення таких товарів. У 2022 році через воєнний стан було тимчасово скасовано митні платежі на критично важливі товари, такі як пальне, гуманітарна допомога та товари першої необхідності. Після відновлення мита на певні товари бізнесу довелося оперативно адаптуватися до нових умов, що спричинило складнощі з розмитненням та збільшення строків оформлення.

Контрабанда товарів і заниження їх митної вартості залишаються серйозними проблемами. Недобросовісні суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності використовують схеми, які обходять митний контроль. Щотижня на сайті Державної митної служби України з'являються новини щодо виявлення нових випадків контрабанди. В рамках євроінтеграції та з метою покращення контролю за дотриманням законодавства, у 2024 році Україна посилила кримінальну відповідальність за контрабанду товарів. Згідно з прийнятим законом №3513-IX [60], з 1 липня 2024 року набрала чинності нова стаття 201-3

Кримінального кодексу України, що передбачає більш суворі покарання для осіб, які займаються незаконним переміщенням товарів через митний кордон країни.

Контрабанда є проблемою не лише для України, але й для Європейського Союзу, який також активно бореться з цим явищем. Згідно з Директивою 2017/1371 [61], у країнах ЄС передбачена кримінальна відповідальність за митні правопорушення, які наносять збитки бюджету Союзу. Так, якщо збитки перевищують 100 000 євро, мінімальне покарання включає позбавлення волі на термін не менше 4 років. Максимальні строки покарання за контрабанду в країнах ЄС можуть досягати 10 років, як, наприклад, у Німеччині та Франції. В Україні максимальний термін покарання становить 12 років із конфіскацією майна, що відповідає європейським стандартам.

Корупція є важливою проблемою, яка не тільки ускладнює процес адміністрування митних платежів, а й створює додаткові фінансові навантаження на суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Зловживання посадовими особами митних органів підвищує ризик хабарництва, що призводить до зниження ефективності митного контролю та порушення законодавства. Незважаючи на важливість та складність роботи митників, їхня заробітна плата часто є недостатньою, попри упередження щодо високого рівня офіційних доходів працівників митних органів, що може створювати умови для зловживань і вимагання хабарів. Спільно з контрабандистами митники можуть допомагати у незаконному ввезенні товарів, закриваючи очі на порушення або оформлюючи фальшиві документи. Хабарі та маніпуляції з митною вартістю призводять до недоотримання значних сум митних платежів.

Складна система товарної номенклатури створює можливості для зловживань, оскільки митні органи можуть не завжди мати чітке уявлення про правильність класифікації товарів, що може призвести до корупційних чи контрабандних практик. В Україні діє понад 10000 тарифних ставок. Це може призводити до зловживань з боку імпортерів, які з метою отримання вигоди декларують товари за кодами, що передбачають нижчі тарифні ставки, щоб зменшити розмір сплати податків.

Попри запровадження Єдиної автоматизованої інформаційної системи Державної митної служби України, не всі процеси автоматизовані. Це призводить до затримок, особливо при великому обсязі товаропотоків, і створює ризики корупції. У частині випадків митне оформлення потребує ручної перевірки документів, що затягує процес. Для гуманітарної допомоги під час війни це створило додаткові труднощі, адже через надмірну бюрократію вантажі простоювали на кордоні по кілька днів.

Митні органи не завжди мають автоматичний доступ до даних інших державних установ, таких як податкові органи чи органи охорони здоров'я. Це створює проблеми при здійсненні перевірок, наприклад, щодо відповідності товарів стандартам безпеки або екологічним вимогам. У деяких випадках митники досі беруть участь у прийнятті рішень про класифікацію товарів, визначення митної вартості тощо, що збільшує ймовірність помилок та корупційних ризиків.

Успішне вирішення цих проблем потребує комплексних реформ, зокрема вдосконалення митного законодавства, запровадження сучасних інформаційних технологій, а також посилення прозорості та незалежності контролю за діяльністю митників. Лише в умовах стабільної, прозорої і ефективної митної системи можна забезпечити сталий економічний розвиток і покращити бізнес-клімат в Україні, що є необхідною умовою для її інтеграції в європейське співтовариство.

3.2 Зарубіжний досвід адміністрування митних платежів

Адміністрування митних платежів є важливою складовою економічної політики будь-якої країни, і зарубіжний досвід в цій сфері може бути корисним для вдосконалення митної системи України. Різні країни застосовують різноманітні підходи до адміністрування митних платежів, зокрема в рамках інтеграції у глобальні економічні процеси, у тому числі через участь у

міжнародних торгових угодах, таких як Світова організація торгівлі чи Європейський Союз.

Європейський Союз є прикладом того, як країни з різними економічними, політичними та соціальними умовами можуть ефективно взаємодіяти через єдину митну політику та систему адміністрування митних платежів. Створення єдиного митного простору дозволяє усунути митні бар'єри між країнами-членами ЄС і забезпечити рівні умови для бізнесу. Єдина митна політика та стандарти дозволяють знизити витрати на митне оформлення і спрощують контроль за митними платежами.

Усі країни ЄС активно використовують електронні системи для подачі митних декларацій, що дозволяє автоматизувати процеси адміністрування та зменшити кількість людських помилок, корупційних проявів і бюрократичних бар'єрів. Одним з прикладів такої системи є TARIC [23] - інтегрований тариф Європейського Союзу, про яким ми згадували у першому розділі даного дослідження. Це багатомовна базаю даних, яка об'єднує всі заходи, пов'язані з митним тарифом ЄС, комерційним і сільськогосподарським законодавством. TARIC забезпечує стандартизовану тарифну інформацію та правила для всіх країн ЄС, що полегшує бізнесу та митним органам доступ до актуальної інформації про необхідні митні платежі, правила походження товарів, спеціальні митні режими та інші заходи. Інформація в TARIC постійно оновлюється, враховуючи зміни в митних тарифах та нормативних вимогах. Відповідні дані доступні в електронній формі, що спрощує доступ до них для всіх учасників ЗЕД [62]. Регулярні оновлення митного законодавства в рамках ЄС, що відповідають вимогам міжнародних торгових угод, дозволяють країнам-членам швидко адаптуватися до змін у міжнародній економіці та митних практиках.

У ЄС діють спеціалізовані органи, такі як Європейське управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству (OLAF), які координують боротьбу з контрабандою і митними правопорушеннями на рівні всіх країн-членів. OLAF співпрацює з митними органами країн ЄС для виявлення нелегального ввезення сигарет і алкоголю через східні кордони Союзу [65]. Державна аудиторська

служба України згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 07.07.2021 №702 допомагає Україні взаємодіяти з цією службою. Тобто при випадках корупції, шахрайства та інших видів незаконної діяльності, що має відношення до Європейського Союзу, державна аудиторська служба України повідомляє про такі випадки.

Німеччина, як одна з найбільших економік Європи, має складну, але ефективну систему адміністрування митних платежів. Німецька митна система активно використовує цифрові платформи для обміну інформацією між митними органами та бізнесом, що дозволяє спрощувати адміністрування платежів та зменшити кількість помилок у декларуванні. Всі митні платежі та операції можуть бути перевірені за допомогою спеціальних платформ, що дозволяє митним органам Німеччини оперативно реагувати на можливі порушення і зловживання. Німеччина приділяє велику увагу стандартизації митних процедур, що дозволяє зменшити бюрократію і знизити можливість корупції.

Управління митними платежами, податком на діяльність фінансових монополій, акцизами, а також податками на прибуток, додану вартість, транспортними зборами та іншими податками на моторизовані транспортні засоби в межах Європейського Союзу здійснюється виключно Федеральними фінансовими органами на основі статті 108 абзацу 1 та статті 87 абзацу 1 Конституції Німеччини. Організація цих управлінь і порядок їх діяльності визначаються виключно федеральним законодавством [63]. Важливість централізованого управління митними платежами полягає в тому, що це дозволяє створити єдині стандарти та зменшити ризики для корупції, пов'язані з місцевим рівнем адміністрування. Це може полегшити контроль та підвищити ефективність митних платежів.

Італія, як країна зі значним морським кордоном, стикається з викликами, пов'язаними з контрабандою через Середземне море. Для забезпечення ефективності адміністрування митних платежів Італія активно використовує аналіз ризиків та обмін даними з іншими країнами-членами ЄС. Використання системи контролю товаропотоків AIS (Automated Import System) дозволяє швидко

виявляти ризикові вантажі. Також цьому допомагає модернізація портової інфраструктури та впровадження системи автоматичного розподілу вантажів.

Досвід адміністрування митних платежів у країнах ЄС може стати потужним орієнтиром для України. Гармонізовані митні процедури, автоматизація, ефективні програми співпраці з бізнесом та сучасні системи контролю можуть допомогти Україні покращити свій митний сервіс, боротися з контрабандою та полегшити інтеграцію в європейську економіку. Впровадження цих інструментів сприятиме розвитку торгівлі, зміцненню державного бюджету та зниженню тіньової економіки.

Система адміністрування митних платежів у США також є однією з найбільш розвинених у світі. Для зручності підприємств, митні органи США застосовують систему Automated Commercial Environment (ACE), яка дозволяє здійснювати подачу митних декларацій онлайн. Це не лише спрощує процес, але й підвищує прозорість і контроль [62].

Автоматизоване комерційне середовище (ACE) — це система, за допомогою якої торгова спільнота звітує про імпорт та експорт, а уряд визначає прийнятність. Прикордонно-митна служба США (Customs and Border Protection) застосовує досвід, технології та автоматизацію, щоб створити спрощені та ефективні процеси для сприяння глобальному обміну безпечними та законними товарами [64].

США активно укладають двосторонні угоди про вільну торгівлю, що забезпечує зниження тарифів на товари з певних країн і спрощує митні процедури, при цьому зберігаючи ефективність адміністрування митних платежів. Для забезпечення точності митних платежів в США використовуються передові технології для перевірки вантажів, зокрема сканери, які автоматично виявляють неправомірні або підозрілі вантажі.

У США митні органи активно співпрацюють з іншими державними агентствами, такими як Агентство з охорони здоров'я (FDA) та Міністерство сільського господарства (USDA), для забезпечення дотримання стандартів якості і

безпеки імпортованих товарів. Це допомагає зменшити час на обробку товарів, які потребують додаткових перевірок.

Зарубіжний досвід показує важливість використання новітніх технологій, автоматизації процесів та інтеграції з міжнародними стандартами для підвищення ефективності адміністрування митних платежів. Україна має значний потенціал для впровадження подібних систем, зокрема, шляхом: розширення електронних платформ для подачі митних декларацій і здійснення митного контролю, вдосконалення нормативно-правової бази для адаптації до міжнародних стандартів та забезпечення прозорості митних процесів для забезпечення швидкості і точності декларування товарів. Запозичення найкращих практик та технологій із зарубіжних країн може значно покращити систему митного адміністрування в Україні, сприяти розвитку міжнародної торгівлі та залученню інвестицій.

3.3 Перспективи розвитку і шляхи вдосконалення адміністрування митних платежів в умовах інтеграції України до ЄС

Процес інтеграції України до Європейського Союзу передбачає кардинальні зміни в усіх сферах державного управління, зокрема у сфері митної політики. Одним із ключових напрямів є вдосконалення адміністрування митних платежів, яке виступає важливим інструментом регулювання міжнародної торгівлі, забезпечення економічної безпеки держави та наповнення бюджету. В умовах гармонізації з європейськими стандартами це завдання набуває нового змісту, адже ефективна система адміністрування митних платежів має сприяти прозорості, спрощенню процедур і боротьбі з корупцією, одночасно забезпечуючи виконання зобов'язань перед ЄС.

SWOT-аналіз адміністрування митних платежів в Україні в умовах інтеграції до ЄС (див. табл. В.1) демонструє, що інтеграція України до ЄС дає

значні переваги та можливості в плані вдосконалення ефективності збору митних платежів, залученні інвестицій та розвитку електронної митниці. Однак для досягнення цих цілей необхідно подолати певні внутрішні проблеми, зокрема у сфері технічного забезпечення, бюрократії та кваліфікації персоналу.

Як показав SWOT-аналіз, одним із ключових перспективних напрямів розвитку є гармонізація митного законодавства України з нормами Європейського Союзу. Зокрема, необхідно адаптувати Митний кодекс України до положень Митного кодексу ЄС (Union Customs Code). Це передбачає уніфікацію правил визначення митної вартості, класифікації товарів та запровадження єдиних принципів розрахунку митних платежів. Також важливим аспектом є забезпечення відповідності ставок митних зборів, податку на додану вартість та акцизного податку на імпорتنі товари з вимогами ЄС. Така гармонізація сприятиме створенню єдиного правового поля, що полегшить інтеграцію України до єдиного митного простору ЄС та підвищить довіру міжнародних партнерів.

Непреференційні правила визначення країни походження товарів вже були приведені у відповідність до норм Митного кодексу ЄС. Це дозволило використовувати єдині з ЄС принципи для реалізації заходів санкційної політики та торговельного захисту, зокрема шляхом визначення походження товарів. Також впроваджено механізм прийняття митними органами рішень із можливістю їх перегляду, скасування або анулювання. Крім того, запроваджено процедуру застосування «права бути почутим», яка відповідає практиці Європейського Союзу.

Другим важливим напрямом є цифровізація митних процедур. Європейський Союз активно впроваджує сучасні інформаційні технології для оптимізації митного контролю, і Україна має інтегрувати подібні інструменти у свою систему. Вже сьогодні Україна працює над розширенням використання автоматизованих систем, таких як NCTS, що дозволяє відстежувати транзитні операції у режимі реального часу. Обов'язкове запровадження електронного декларування та системи попереднього повідомлення також дозволить зменшити час оформлення митних платежів, уникнути зловживань і прискорити товарообіг.

Україна вже пройшла довгий шлях уніфікацій та адаптації до вимог Європейського союзу. З 1 жовтня 2022 року Україна вступила в права Конвенції про процедуру спільного транзиту, розпочавши міжнародне використання NCTS, відомого як «митний безвіз». За цей період Державна митна служба оформила понад 90 тисяч транзитних декларацій. Україна успішно увійшла до числа перших 20 країн-учасниць Конвенції, які перейшли до п'ятої фази впровадження NCTS. Це досягнення має особливе значення, оскільки NCTS наразі є єдиною європейською митною ІТ-системою, інтегрованою в Україні. Завдяки цьому проекту країна продемонструвала свою спроможність впроваджувати та розвивати сучасні європейські митні технології, забезпечуючи їхню синхронізацію з процесами, що відбуваються у державах-членах Європейського Союзу. Цей досвід став своєрідним тестом для України на відповідність її митної системи вимогам і стандартам ЄС.

У лютому 2024 року було ухвалено новий багаторічний стратегічний план електронної митниці ЄС, що розрахований до 2026 року. Цей документ створено в рамках підготовки України до вступу до Європейського Союзу та виконання положень Угоди про асоціацію, зокрема щодо гармонізації митних процедур із європейськими стандартами. Особливий акцент зроблено на забезпеченні відповідності всім вимогам для майбутньої інтеграції до систем ЄС. Згідно з цим планом передбачається запровадити принципи кіберзахисту, впровадити безпаперові процедури та реалізувати сучасні ІТ-системи для митниці [32]. Успішне впровадження запланованих трансформацій надасть українській митниці сучасні ІТ-інструменти, необхідні для ефективної боротьби з корупцією та контрабандою.

Ще одним кроком вдосконалення є забезпечення прозорості та боротьба з корупцією в адмініструванні митних платежів. Для цього доцільно запровадити системи моніторингу митних операцій у режимі реального часу, які дозволять аналізувати ризики, виявляти потенційні випадки ухилення від сплати платежів та запобігати корупційним діям. Співпраця з антикорупційними органами та використання сучасних технологій, таких як блокчейн, сприятиме мінімізації

людського фактора в процесах адміністрування митних платежів, що є важливим елементом інтеграції до європейського простору.

Підвищення ефективності адміністрування митних платежів також можливе завдяки вдосконаленню технічного забезпечення митниць. Оновлення програмного забезпечення для інтеграції українських митних систем із системами ЄС, а також впровадження сучасних технологій сканування та контролю товарів допоможуть скоротити час обробки митних операцій та знизити витрати бізнесу. Важливим елементом є створення єдиної платформи для сплати всіх видів митних платежів, яка дозволить зменшити адміністративне навантаження на платників і забезпечить простоту доступу до необхідних послуг.

Особливу увагу слід приділити підвищенню кваліфікації працівників митних органів. Умови інтеграції до ЄС вимагають від українських митників глибокого знання європейських норм та стандартів, тому важливими є програми обміну досвідом із країнами-членами ЄС, проведення тренінгів і спільних навчальних заходів. Такий підхід дозволить підвищити рівень професійної компетентності працівників і сприятиме ефективному впровадженню європейських практик адміністрування.

Ще одним важливим аспектом є розвиток партнерських відносин між митними органами та бізнесом. Інтеграція України до європейського митного простору передбачає активну співпрацю з експортерами та імпортерами для створення сприятливих умов ведення міжнародної торгівлі. Для цього необхідно розвивати механізми консультацій із бізнес-спільнотою та забезпечувати оперативну комунікацію з усіма зацікавленими сторонами.

Також важливо врахувати екологічні вимоги ЄС. Україна має інтегрувати екологічний компонент у свою митну політику, зокрема враховувати «зелене» оподаткування при імпорті товарів та контролювати дотримання норм екологічної безпеки. Це не лише відповідатиме європейським стандартам, але й сприятиме сталому розвитку.

Митні платежі можуть слугувати інструментом підтримки сталого розвитку, наприклад, через оподаткування товарів, які негативно впливають на

довкілля. Як приклад, через запровадження екологічних зборів на імпорту продукції, що потенційно шкодить навколишньому середовищу. Це стимулює компанії до використання екологічно безпечних технологій та матеріалів, що сприяє сталому розвитку [58].

Очікувані результати впровадження зазначених заходів систематизовані у табл. В.2. До них можна віднести підвищення доходів державного бюджету, зменшення часу на проходження митних процедур та оформлення митних платежів, полегшення ведення бізнесу та підвищення прозорості митних операцій. Інтеграція України до Європейського Союзу відкриває значні можливості для створення єдиного правового поля для торгівлі з ЄС та модернізації митної системи, яка стане основою для активізації міжнародної торгівлі, залучення іноземних інвестицій та економічного зростання. Успішне впровадження цих змін сприятиме поступовому перетворенню України на важливого партнера у європейському економічному просторі.

ВИСНОВКИ

Адміністрування митних платежів включає в себе комплекс заходів, спрямованих на встановлення, обчислення, справляння та контроль за своєчасним надходженням цих платежів до державного бюджету. Митні платежі — це обов'язкові платежі, що сплачуються платниками податків при здійсненні зовнішньоекономічних операцій відповідно до митного законодавства. Вони є важливою складовою системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та одним із джерел формування доходів бюджету. До основних митних платежів належать: мито, податок на додану вартість із ввезених на митну територію товарів та акцизний податок із ввезених на митну територію товарів.

Основними цілями адміністрування митних платежів є: забезпечення наповнення державного бюджету через справляння митних платежів; регулювання зовнішньоторговельних операцій з метою захисту економічних інтересів країни; запобігання недобросовісній конкуренції через застосування митних тарифів; здійснення контролю за дотриманням норм митного законодавства та протидія ухиленню від сплати митних платежів.

Нормативно-правове регламентування адміністрування митних платежів в Україні базується на Митному та Податковому кодексах України, а також законах України. Спільним в Україні з ЄС є те, що в основі законодавчого лежать міжнародні стандарти, зокрема на правилах СОТ. Однак, ЄС має більш розвинену та цифровізовану систему адміністрування митних платежів завдяки впровадженню єдиного митного кодексу та використанню системи «єдиного вікна». Україна, хоча і поступово адаптує своє законодавство до міжнародних стандартів, потребує подальшої модернізації своїх митних процедур для підвищення ефективності та прозорості адміністрування митних платежів.

Цифровізація митниці в Україні дозволяє значно скоротити час декларування громадянами товарів, що переміщуються через митний кордон, і логічно завершити цифровізацію митних процедур і митних формальностей.

Інформаційне забезпечення митниці в Україні в умовах цифровізації має відповідати принципи доступності, оперативності, прозорості, стандартизації, безпеки та комплексності. Тенденції глобального розвитку економічних процесів в умовах цифровізації ставлять нові завдання щодо спрощення митних процедур, для реалізації яких необхідно забезпечити функціонування сучасні, доступні, керовані та кіберзахищені електронні інформаційні системи, які функціонують відповідно до ключових принципів ефективного інформаційного забезпечення митної справи.

Зміни в податковому законодавстві, а також кризові події в Україні та світі, спричинені пандемією COVID-19 і запровадженням воєнного стану через військову агресію російської федерації проти України, мали негативний вплив на надходження митних платежів від товарів в досліджуваній період 2018-2024 років. Повномасштабне вторгнення росії в Україну у 2022 році стало найбільшим викликом для національної економіки. Втрата контролю над частиною територій, руйнування інфраструктури, зниження виробничих потужностей та внутрішнього попиту суттєво вплинули на зовнішньоекономічну діяльність країни. Як наслідок, у 2022 році спостерігалось зниження обсягів імпорту та експорту, зокрема через падіння купівельної спроможності населення, що позначилося на надходженнях від митних платежів. Було запроваджено значні зміни в адмініструванні митних платежів. Попри це, у другій половині 2022 року показники почали поступово відновлюватися завдяки стабілізації логістичних маршрутів та зростанню обсягів міжнародної допомоги. У 2023–2024 роках відновлення економічної активності та посилення зовнішньоекономічних зв'язків стали важливими факторами стабілізації показників митних платежів.

Товарна структура імпорту України за 2018–2024 роки демонструє залежність економіки від енергоресурсів, промислового обладнання та хімічної продукції. Події останніх років, зокрема війна, суттєво вплинули на динаміку та структуру імпорту. Відновлення економіки після війни змінюватиме акценти в імпорті, збільшуючи потребу в інвестиційних товарах та матеріалах для реконструкції.

Європейський Союз продовжує домінувати в структурі експорту України, що пов'язано із близькістю ринків, економічними угодами та санкціями проти країн СНД. Частка країн СНД знизилася до мінімального рівня через розрив політичних та економічних відносин із Росією. Азія залишається важливим напрямком експорту, особливо для аграрного сектору. Розширення торгівлі з країнами Америки, Африки та інших регіонів свідчить про диверсифікацію зовнішньоекономічної діяльності.

Основними постачальниками товарів до України залишаються країни ЄС та Азії. Їхня частка у загальному обсязі імпорту продовжує зростати. Геополітична ситуація, зміни в торговельних пріоритетах і вплив пандемії COVID-19 значно вплинули на структуру імпорту за географічною ознакою. Збільшення частки імпорту з країн Азії, зокрема Китаю, демонструє зростання залежності від постачання високотехнологічних і промислових товарів з цього регіону. Водночас зменшення частки країн СНД свідчить про поступову інтеграцію України до ринків ЄС та інших регіонів світу.

Динаміка імпорту товарів з країн ЄС демонструє стабільне зростання та підтверджує значення ЄС як стратегічного партнера України. Високий рівень імпорту пояснюється потребою в продукції високої якості, яка виробляється в ЄС, та інтеграційними процесами між Україною та ЄС. Для подальшого розвитку торговельних відносин Україна має забезпечувати конкурентоспроможність на внутрішньому ринку та створювати сприятливі умови для залучення інвестицій з ЄС.

Проблеми адміністрування митних платежів в Україні такі як часті законодавчі зміни та неточності в нормативній базі, контрабанда, високий рівень корупції, ухилення від сплати митних платежів, складність у забезпеченні фіскальної функції, значно посилюються в умовах суспільних викликів, зокрема війни та інтеграції до ЄС. Для їх вирішення потрібні системні реформи, які включають гармонізацію законодавства, автоматизацію процесів, підвищення прозорості процедур, ефективну боротьбу з корупцією та професійне навчання

кадрів. Лише за цих умов митна система зможе ефективно виконувати свої функції та забезпечувати економічну стабільність держави.

Досвід адміністрування митних платежів у країнах ЄС може стати потужним орієнтиром для України. Гармонізовані митні процедури, автоматизація, ефективні програми співпраці з бізнесом та сучасні системи контролю можуть допомогти Україні покращити свій митний сервіс, боротися з контрабандою та полегшити інтеграцію в європейську економіку. Впровадження цих інструментів сприятиме розвитку торгівлі, зміцненню державного бюджету та зниженню тіньової економіки.

Зарубіжний досвід США показує, як централізоване управління митними платежами, автоматизація процесів і інтеграція з іншими державними структурами може значно підвищити ефективність митної служби. Для України це важливий орієнтир у процесі удосконалення митної системи та її інтеграції в європейські та міжнародні стандарти. Використання таких підходів дозволить зменшити бюрократичні перешкоди, підвищити рівень боротьби з контрабандою і, в цілому, полегшити здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Процес інтеграції України до Європейського Союзу вимагає кардинальних змін у митній політиці, зокрема в адмініструванні митних платежів. Гармонізація митного законодавства, цифровізація процедур, запровадження європейських стандартів та боротьба з корупцією є ключовими напрямками реформ. Успішна реалізація цих змін дозволить Україні інтегруватися до єдиного митного простору ЄС, підвищити ефективність адміністрування митних платежів, зменшити час митних процедур і сприяти сталому економічному розвитку. Це забезпечить покращення умов для ведення бізнесу, підвищення прозорості та стимулюватиме економічне зростання, відкриваючи нові можливості для міжнародної торгівлі та залучення інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічна енциклопедія. С.В. Мочерний.—Київ: Видавничий центр «Академія». — Т. 1, 2000.— 863 с
2. Енциклопедія державного управління: у 8 т. / В.С. Загорський та ін. Львів: ЛРІДУ, НАДУ, 2011. Т. 1. 748 с.; Т. 8. 712 с.
3. Батанова Л. О. Адміністрування митних платежів : навч.-метод. посіб./ Л. О. Батанова, Г. Л. Карпенко, Н. О. Коваль. - Чернівці. 2018. - 88 с.
4. Возний М. Сутність та правова природа адміністрування митних платежів. *Юридичний вісник*. 2023. № 6. С. 170–176
5. Запорожець О.Ф. Концептуальні домінанти митно-податкового адміністрування в Україні. *Економіка та держава*. 2012. № 8. С. 73–76.
6. Герчаківський С. Д. Митне адміністрування: навч.-метод. посіб. — Тернопіль: Вектор. 2020. — 328 с.
7. Баранов С.О. Актуальні проблеми адміністрування митних платежів в Україні: сучасний аспект. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. № 3. С. 117–119.
8. Бороденко Т. М. Сучасний стан адміністрування митних платежів в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2023. № 24. с.84-90
9. Германович І. Теоретичні засади адміністрування митних платежів. *Актуальні питання фінансової теорії та практики. Збірник матеріалів Десятої заочно-дистанційної наукової конференції студентів і молодих вчених*. ЗУНУ. 2023 №1. С. 50-52
10. Бережнюк І. Г. Митна енциклопедія: У двох томах. Т.2. 2013. 536 с. (Митна справа в Україні. Т. 23).
11. Конституція України від 28.06.1996 Офіц. вид. Відомості Верховної Ради України. 1996, № 30, ст. 141. Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (Дата звернення: 30.08.2024).

12. Митний кодекс України: від 13.03.2012 р. № 4495-VI. Редакція від 27.07.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (Дата звернення: 30.08.2024).

13. Податковий кодекс України: від 02.12.2019 р. №2755-VI. Редакція від 01.08.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (Дата звернення: 30.08.2024).

14. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. Редакція від 01.07.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (Дата звернення: 30.08.2024).

15. Про митний тариф України: Закон України від 19.10.2022 № 2697-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text> (Дата звернення: 30.08.2024).

16. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі: Закон України від 10.04.2008 № 250-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/250-17> (Дата звернення: 10.10.2024)

17. Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ: Закон України від 07.12.2011. № 998_456 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_456#Text (Дата звернення: 10.10.2024)

18. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 16.04.2014 року. ЗУ № 1678- VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 10.10.2024).

19. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу Редакція від 25.07.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text (дата звернення: 10.10.2024).

20. Денисенко С., Дудченко В. Митне законодавство Європейського Союзу у сфері спрощення митних процедур як базова правова модель для подальшої євроінтеграції України. *Науковий журнал KELM*. 2020. № 3 (21). URL: <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.1.30> (дата звернення: 10.10.2024).

21. Council Regulation (EC) № 1186/2009 of 16 November 2009 setting up a Community system of reliefs from customs duty URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2009/1186/oj> (дата звернення: 10.10.2024).

22. Council Implementing Regulation (EU) № 282/2011 of 15 March 2011 laying down implementing measures for Directive 2006/112/EC on the common system of value added tax (recast) URL: http://data.europa.eu/eli/reg_impl/2011/282/oj (дата звернення: 10.10.2024).

23. TARIC. Taxation and Customs Union. URL: https://ec.europa.eu/taxation_customs/dds2/taric/taric_consultation.jsp?Lang=en (дата звернення: 10.10.2024).

24. Про гуманітарну допомогу: Закон України від 1999 року № 1192-XIV. Редакція від 23.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text> (дата звернення: 10.10.2024).

25. Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2023 р. № 953. Редакція від 25. 09. 2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.10.2024).

26. Про заборону ввезення на митну територію України товарів, що походять з Російської Федерації: Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. № 1147. Редакція від 30.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.10.2024).

27. Khoma O., Yereshko K., Pyslytsia A., Digitalization of Customs Procedures: Current State and Prospects. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2024. №11. с. 103–115. URL: <https://doi.org/10.15330/jpnu.11.2.103-115> (Дата звернення: 15.10.2024).

28. Єдиний державний інформаційний веб-портал «Єдине вікно для міжнародної торгівлі». URL: <https://cabinet.customs.gov.ua/> (Дата звернення: 15.10.2024).

29. Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів від 14 червня 1983 року. Набрання чинності для України: 17 травня 2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466/2002#Text> (дата звернення: 15.10.2024).

30. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) від 26 червня 1999 року. Набрання чинності для України: 15.09.2011 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text (дата звернення: 15.10.2024).

31. Державна митна служба України. Офіційний сайт. URL: <https://customs.gov.ua/en/> (Дата звернення: 15.10.2024).

32. QD Professional. Офіційний сайт. URL: <https://qdpro.com.ua> (Дата звернення: 15.10.2024).

33. Конвенція про процедуру спільного транзиту від 01.10.2022. № 994_001-87. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text (дата звернення: 15.10.2024).

34. World Trade Organization. Ukraine and the WTO. URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/ukraine_e.htm (дата звернення: 15.10.2024).

35. Гапонюк М.А., Бороденко Т.М. Трансформація митниці: фактори появи електронної митниці. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*, 2023. № 26 с. 54-63

36. Драганчук Ю. Українська митниця в горизонті-2030. Мета — підготовка до вступу до Митного союзу та ЄС. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news> (дата звернення: 15.10.2024).

37. Про схвалення Концепції створення багатофункціональної комплексної системи «Електронна митниця»: Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1236-р. (2008). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1236-2008-p>. (дата звернення: 15.10.2024).

38. MD Office. Офіційний сайт. URL: <https://www.mdoffice.com.ua> (дата звернення: 15.10.2024).

39. Open budget. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 20.10.2024).
40. Казначейська служба України. Звіти про виконання державного бюджету України. URL: <https://www.treasury.gov.ua/> (дата звернення: 20.10.2024).
41. Бороденко Т.М., Гапонюк М.А., Савченко А.І. Адміністрування митних платежів: аналіз сучасного стану та шляхи вирішення ключових викликів. *Ефективна економіка*, 2024. №2. URL : <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.77> (дата звернення: 20.10.2024).
42. Розмитнення авто під час воєнного стану: скільки машин завезли і який дохід отримав держбюджет. *Аналітичний портал Слово і Діло*. URL : <https://www.slovoidilo.ua>
43. Державна податкова служба України. *Офіційний портал*. URL: <https://tax.gov.ua>
44. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України від 30.03.202 № 530 - IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20#Text> (Дата звернення: 20.10.2024)
45. Звіт про результати аналізу фактичного стану та оцінка впливу законодавства на повноту і своєчасність сплати непрямих податків до державного бюджету. Рахункова палата України. URL: <https://rp.gov.ua/FinControl/FinReports/?id=1362> (Дата звернення: 20.10.2024)
46. Державна служба статистики України. *Офіційний портал* URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Дата звернення: 20.10.2024)
47. Тимофєєва Н.О. Місце та функції митних платежів у системи оподаткування України. 2023 URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream> (Дата звернення: 20.10.2024)
48. Мельник В.М., Руденко В.В., Євтушенко Н.М. Фіскальні ефекти митної політики України в умовах інтеграційних процесів *Державні фінанси. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2018. №1 (20). URL: <http://dx.doi.org/10.15330/apred.2.14.8-16> (Дата звернення: 20.10.2024)

49. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerate-chart> (Дата звернення: 20.10.2024)

50. Business Intelligence - Показники зовнішньої торгівлі України. Державна митна служба України. URL: <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/> (Дата звернення: 20.10.2024).

51. Гребельник О.П. Основи зовнішньоекономічної діяльності. 3-тє видання перероблене та доповнене: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2008. 432 с.

52. Статистика зовнішнього сектору. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (Дата звернення: 20.10.2024).

53. EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area. URL: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-ukraine-deep-and-comprehensive-free-trade-area> (Дата звернення: 20.10.2024).

54. Бороденко Т.М. Європейський вектор в митному адмініструванні України. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2023. № 24. с.132-139 URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.17.02.2023.021> (Дата звернення: 20.10.2024).

55. Про заборону вивезення товарів з України на митну територію Російської Федерації. Постанова Кабінету Міністрів України №1076 від 27 вересня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1076-2022-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 20.10.2024).

56. Про застосування заборони ввезення товарів з Російської Федерації. Постанова Кабінету Міністрів України №426 від 9 квітня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/426-2022-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 20.10.2024).

57. Сідляр В.В., Валігура В.А. Проблеми адміністрування митних платежів через призму фіскальних загроз. *Наукове фахове видання «Ефективна економіка»*. № 8. 2021. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.8.100> (Дата звернення: 26.10.2024).

58. Бороденко Т.М. Адміністрування митних платежів у забезпеченні цілей сталого розвитку. *Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі : збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених* – Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023. – 606 с.(с.124-126)
59. Баранов С.О. Актуальні проблеми адміністрування митних платежів в Україні: сучасний аспект. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 3. - С. 117-119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pupch_2015_3_38 (Дата звернення: 26.10.2024).
60. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів. Закон України № 3513-IX від 09.12.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3513-20#Text> (Дата звернення: 26.10.2024).
61. Directive (EU) 2017/1371 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2017 on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017L1371> (Дата звернення: 26.10.2024).
62. Швачук А. Зарубіжний досвід адміністрування митних платежів та перспективи його адаптації до вітчизняних реалій. *Фінансове забезпечення сталого розвитку*. 2023. Вип. 3. Том 1. – С. 276-278.
63. Петрова І. Митна служба Німеччини в інтегрованій системі митних служб Європейського союзу. *Адміністративне право і процес*. 2019. № 1. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019> (Дата звернення: 26.10.2024).
64. ACE and Automated Systems URL: <https://www.cbp.gov/trade/automated> (Дата звернення: 26.10.2024).
65. OLAF. European Anti-Fraud Office URL: <https://anti-fraud.ec.europa.eu/index> (Дата звернення: 26.10.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1- Основні поняття та визначення

Поняття	Визначення	Джерело/автор
Адміністрування	управлінська діяльність керівників і органів управління, яка здійснюється здебільшого через накази, розпорядження, що найчастіше властиве командно-адміністративній системі	Економічна енциклопедія [1]
Адміністрування	здійснення розпорядницьких, керівних функцій.	Енциклопедія державного управління [2]
Адміністрування	це одночасно й процес та метод управління, а також діяльність що реалізується заради досягнення певної державно-суспільної мети, якій підпорядковано зміст управління. Адміністрування як процес досягнення вказаної мети відповідає виду управління, а як командний метод стоїть у одному рядку з іншими методами управління.	Л.О.Батанова [3]
Адміністрування митних платежів	комплексний інститут, який об'єднує в собі норми митного, податкового та адміністративного законодавства.	Возний М. [4]
Митне адміністрування	основна функція управління, яка містить в собі планування, організацію, керівництво, облік та контроль, а також як науку, що формує принципи ефективного управління митною системою в певних соціально-економічних умовах і суспільно-політичних обставинах, оцінює митну систему в світлі певних теоретичних критеріїв	Герчаківський С. Д. [6]

Продовження таблиці А.1

Адміністрування митних платежів	визначення повноважень органів державної влади щодо регулювання процесів роботи в митній сфері, визначення головних завдань у роботі суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та митних органів, процес митного контролю й оформлення товарів на митниці.	Баранов С.О. [7]
Адміністрування митних платежів	це організаційно-розпорядча діяльність у сфері управління із застосуванням адміністративних, фінансових методів та інформаційних технологій у сфері сплати митних платежів з метою реалізації завдань та функцій контролюючих органів України при здійсненні митної справи.	Л.О.Батанова [3]
Митні платежі	податки, що справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на органи доходів і зборів.	Митна енциклопедія [11]
Митні платежі	грошові кошти, що справляються податковими органами з суб'єктів, які приймають участь у процесі переміщення товарів через митний кордон України.	Л.О.Батанова [3]
Митні платежі	Стаття 4 пункт 27 а) мито; б) акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції); в) податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції);	Митний кодекс України [10]

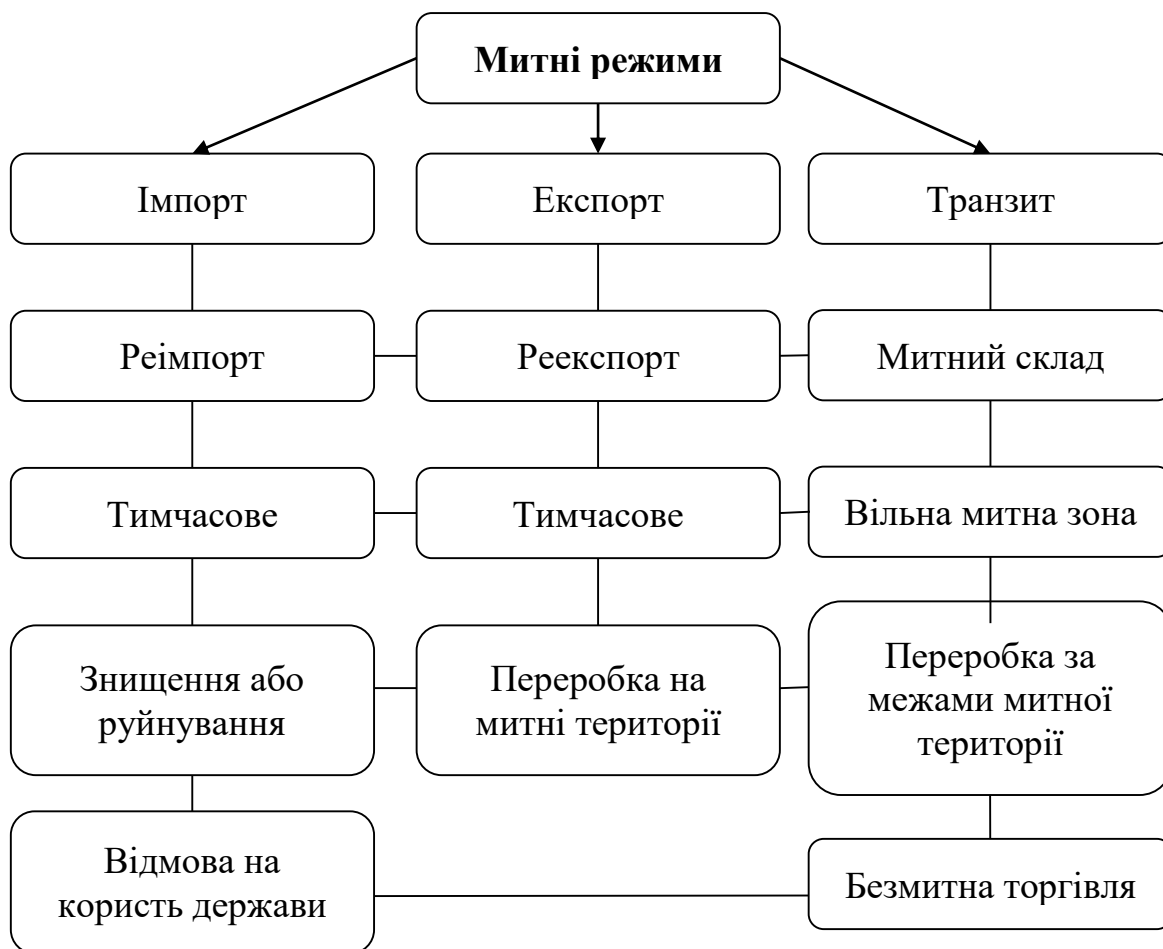

Рисунок А.1 – Митні режими

Джерело: розроблено автором на основі [15]

Таблиця Б.1 - Формули, що застосовувались при розрахунках показників

Показник	Формула	Умовні позначення
Питома вага	$=(y / \sum y) * 100\%$	у - одиниця в сукупності досліджуваних показників
Темп приросту	$=(y_n / y_{n-1}) * 100\% - 100\%$	у _n - поточне значення показника у _{n-1} - попереднє значення показника
Приріст	$=(y_n / y_{n-1}) * 100\%$	у _n – значення показника в поточному році у _{n-1} – значення показника в попередньому році
Фіскальна значимість мита, % до ВВП	$= \text{обсяг мита} / \text{ВВП} * 100\%$	Обсяг мита – величина у млрд. грн. ВВП – величина у млрд. грн
Коефіцієнт еластичності	$= \text{приріст показника} / \text{приріст бази оподаткування}$	База оподаткування - ВВП
Товарообіг	$= \text{експорт} + \text{імпорт}$	
Сальдо	$= \text{експорт} - \text{імпорт}$	

Таблиця Б.2 - Динаміка експорту товарів за країнами ЄС, млн дол. США

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Польща	2465	2539	2518	4378	5983	4418
Частка	15,62%	15,36%	17,23%	19,14%	24,11%	20,15%
Італія	2495	2286	1856	3340	1581	1521
Частка	15,81%	13,83%	12,70%	14,60%	6,37%	6,94%
Іспанія	1361	1490	1241	1659	1563	2004
Частка	8,63%	9,01%	8,49%	7,25%	6,30%	9,14%
Німеччина	1526	1769	1497	2278	1786	1847
Частка	9,67%	10,70%	10,24%	9,96%	7,20%	8,42%
Нідерланди	1434	1713	1619	2116	1450	1479
Частка	9,09%	10,36%	11,08%	9,25%	5,84%	6,75%
Румунія	653	682	787	1204	3638	3630
Частка	4,14%	4,12%	5,38%	5,26%	14,66%	16,55%
Словаччина	713	552	355	924	1432	1055
Частка	4,52%	3,34%	2,43%	4,04%	5,77%	4,81%
Болгарія	511	468	496	807	1417	905
Частка	3,24%	2,83%	3,39%	3,53%	5,71%	4,13%
Австрія	470	514	519	869	763	553
Частка	2,98%	3,11%	3,55%	3,80%	3,07%	2,52%
Чехія	642	667	607	1104	1036	848
Частка	4,07%	4,03%	4,15%	4,83%	4,17%	3,87%
Угорщина	729	752	490	608	1357	724
Частка	4,62%	4,55%	3,35%	2,66%	5,47%	3,30%
Франція	490	549	538	846	558	471
Частка	3,11%	3,32%	3,68%	3,70%	2,25%	2,15%
Бельгія	570	650	526	614	442	353
Частка	3,61%	3,93%	3,60%	2,68%	1,78%	1,61%

Джерело: розроблено автором на основі [50, 52]

Таблиця Б.3 - Динаміка імпорту товарів за країнами ЄС, млн дол. США

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Польща	3191	3725	3815	4622	5230	6347
Частка	15,75%	16,67%	17,76%	17,15%	20,50%	20,32%
Німеччина	5514	5576	4956	5890	4305	4842
Частка	27,21%	24,96%	23,07%	21,85%	16,87%	15,50%
Болгарія	257	355	286	394	2030	2219
Частка	1,27%	1,59%	1,33%	1,46%	7,96%	7,10%
Італія	1827	1910	1988	2500	1678	2126
Частка	9,02%	8,55%	9,25%	9,28%	6,58%	6,81%
Франція	1437	1611	1434	1730	1208	1740
Частка	7,09%	7,21%	6,68%	6,42%	4,73%	5,57%
Чехія	942	1085	888	1326	1339	1682
Частка	4,65%	4,86%	4,13%	4,92%	5,25%	5,38%
Словаччина	507	636	1127	894	966	1652
Частка	2,50%	2,85%	5,25%	3,32%	3,79%	5,29%
Румунія	392	514	546	653	1413	1503
Частка	1,93%	2,30%	2,54%	2,42%	5,54%	4,81%
Литва	873	1139	809	1281	1315	1294
Частка	4,31%	5,10%	3,77%	4,75%	5,15%	4,14%
Греція	269	309	315	495	756	1374
Частка	1,33%	1,38%	1,47%	1,84%	2,96%	4,40%
Угорщина	861	894	1066	1225	740	1089
Частка	4,25%	4,00%	4,96%	4,54%	2,90%	3,49%
Нідерланди	756	745	726	980	1056	1015
Частка	3,73%	3,33%	3,38%	3,64%	4,14%	3,25%
Іспанія	620	830	722	958	690	875
Частка	3,06%	3,72%	3,36%	3,55%	2,70%	2,80%
Швеція	455	484	421	717	506	748
Частка	2,25%	2,17%	1,96%	2,66%	1,98%	2,39%
Бельгія	525	525	505	731	525	648
Частка	2,59%	2,35%	2,35%	2,71%	2,06%	2,07%

Джерело: розроблено автором на основі [50, 52]

Таблиця В.1 - SWOT-аналіз адміністрування митних платежів в Україні в умовах інтеграції до ЄС

Strengths	Weaknesses
1. Гармонізація з європейським законодавством 2. Запровадження автоматизованих систем 3. Підвищення прозорості 4. Підтримка зовнішньої торгівлі	1. Невисокий рівень інформатизації та технічного забезпечення 2. Необхідність оновлення кваліфікації працівників 3. Високий рівень бюрократії
Opportunities	Threats
1. Інтеграція до єдиного митного простору ЄС 2. Залучення інвестицій 3. Розвиток електронної митниці 4. Підвищення міжнародної репутації	1. Ризики кіберзагроз 2. Корупція та зловживання 3. Нестабільність зовнішньоекономічного середовища 5. Перехідний період і адаптація бізнесу

Джерело: розроблено автором

Таблиця В.2 - Шляхи вдосконалення адміністрування митних платежів в умовах інтеграції України до ЄС

Напрямок вдосконалення	Заходи	Очікувані результати
Гармонізація митного законодавства	1. Адаптація Митного кодексу України до положень Митного кодексу ЄС (Union Customs Code). 2. Уніфікація правил визначення митної вартості, класифікації товарів, ставок ПДВ та акцизного податку на імпортовані товари.	1. Створення єдиного правового поля для торгівлі з ЄС. 2. Полегшення інтеграції до єдиного митного простору ЄС. 3. Підвищення довіри міжнародних партнерів.

Продовження таблиці В.2

Цифровізація митних процедур	1. Впровадження сучасних ІТ-систем. 2. Автоматизація митного контролю та аналізу ризиків. 3. Інтеграція до європейських митних систем.	1. Зменшення часу оформлення митних платежів. 2. Зниження адміністративного навантаження. 3. Прозорість процедур і боротьба з корупцією.
Забезпечення прозорості та антикорупційні заходи	1. Введення моніторингових систем для аналізу митних операцій у режимі реального часу. 2. Використання новітніх технологій, таких як блокчейн. 4. Співпраця з антикорупційними органами.	1. Мінімізація людського фактору. 2. Запобігання ухиленням від сплати митних платежів. 3. Підвищення довіри до митної служби.
Покращення технічного забезпечення	1. Оновлення програмного забезпечення для інтеграції з європейськими системами. 2. Впровадження сучасних технологій сканування та контролю товарів. 3. Створення єдиної платформи для сплати митних платежів.	1. Зменшення часу обробки операцій. 2. Скорочення витрат бізнесу. 3. Зниження адміністративного навантаження на платників.
Підвищення кваліфікації працівників митниць	1. Проведення навчальних тренінгів та програм обміну досвідом з країнами ЄС. 2. Навчання сучасним європейським нормам і стандартам. 3. Регулярне підвищення професійної компетентності персоналу.	1. Підвищення ефективності адміністрування митних платежів. 2. Забезпечення відповідності стандартам ЄС. 3. Зниження ризиків помилок у роботі митників.
Розвиток партнерства з бізнесом	1. Створення механізмів регулярних консультацій із бізнес-спільнотою. 2. Забезпечення ефективної комунікації між митними органами і експортерами та імпортерами.	1. Створення сприятливих умов для міжнародної торгівлі. 2. Підвищення довіри бізнесу до митної системи. 3. Залучення інвестицій через прозорі правила торгівлі.
Врахування екологічних аспектів	1. Запровадження «зеленого» оподаткування на імпорт товарів, що можуть шкодити довкіллю. 2. Контроль дотримання екологічних стандартів при імпорті товарів.	1. Сприяння сталому розвитку. 2. Інтеграція екологічного компоненту в митну політику. 3. Виконання європейських екологічних вимог.